

બેસ્ટ સેલર બુક

જૂનાં - નવાં પાઠ્યપુસ્તકો અને સંદર્ભગ્રંથોને આધારે
તૈયાર થયેલું ગુજરાતી સાહિત્યનું સૌથી શ્રદ્ધેય પુસ્તક

સાહિત્ય સંગમ

GPSC વર્ગ-1/2, Dy. મામલતદાર /S.O., Dy. ડિટનીસ, GNM,
B.Sc. નર્સિંગ, Staff Nurse (COH & GMERS) PSI / ASI,
બિન સહિવાલ્ય ક્લાર્ક, તલાટી, જુ.કલાર્ક, હાઈકોર્ટ કલાર્ક, TET/TAT-HTAT
વગેરે જેવી તમામ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ માટે ઉપયોગી પુસ્તક

- 271 સર્જકો, 32 પ્રકરણો સાથે તમામ પરીક્ષાલક્ષી મુદ્દાઓને
આપરી લેવું ગુજરાતી સાહિત્યનું સૌથી ઉત્તમ પુસ્તક.
- ધો.6 થી 12 ના પાઠ્યપુસ્તકોના સર્જકોનો સમાવેશ.
- અગત્યની માહિતીની ચાર્ટ દ્વારા સજ્જાત.
- ટરેક પ્રકરણને અંતે સ્વમૂલ્યાંકન માટેના 250 થી વધારે કસોટીરૂપ
પ્રશ્નો અને અંતમાં આટર્શ મોડેલ પેપર.
- પરીક્ષામાં પુછાયેલા, પાઠ્યપુસ્તક આધારિત અને પરીક્ષા માટે
અગત્યના કુલ 2500 થી વધારે વલતાઈતર પ્રશ્નોના સમાવેશ
સાથેનું સૌથી વિશ્વસનીય પુસ્તક.
- કોષ્ટક દ્વારા અમૂલ્ય માહિતીનો સમાવેશ.
- સરળભાષા, સચોટ માહિતી સાથે જરૂરી સ્પષ્ટતાનો સમાવેશ.

GCERT નો
સંપૂર્ણ સમાવેશ

સાલેજ પાઠ્યુર્ત્ત લ લિખિતે વિવિધે ।
TRIVEDI
Publication
Read, Lead and Achieve

-: સંપાદક :-
બિપિન પી. ત્રિવેદી
(M.A., M.ed.)

‘સાહિત્ય સંગમ’ માં ગુજરાતી સાહિત્યના સાહિત્યકારોને એકઠા કરી (બિપિનભાઈ ત્રિવેદીએ) સાહિત્યના ઉપાસક માટે જાણે કે સ્થાન તૈયાર કર્યો હોય !

આ પુસ્તક જાહેર પરિક્ષામાં ઊંચી રેન્કથી પાસ થવા ઈચ્છનાર માટે ‘ખજાનો’ સાબિત થશે. મધમાખી પિનાનો મધપૂડો હાથ લાગ્યો ગણાય.

સંપાદકે નાનામાં નાની વાતનો એટલો ખ્યાલ રાખ્યો છે કે - પુસ્તકનો ઉપયોગ કરનારને બીજા પુસ્તકની જરૂર જ નહીં પડે - એવું ચોક્કસ પણે કહી શકાય. શ્રદ્ધેય પિગતો મેળવવા રાત-દિવસની મહેનત કરી છે તે આ સંગ્રહમાં લેખે લાગી દેખાય છે.

સંપાદકે માત્ર પિગતો જ મૂકી હોય તેવું નથી - આ સંચયમાં સંપાદકની આગવી સૂઝ સૌ કોઈને આકર્ષી જાય તેવી છે. પુસ્તકનો ખેજ, કિઝાર્દન વગેરેમાં ટેકનોલોજીનો ભરપૂર ઉપયોગ કર્યો છે. આ પુસ્તક વધુ ઉત્કૃષ્ટ બને તે માટેની ચિંતા અને ચિંતન કરતા મેં સંપાદકને સગી આંખે જોયેલ છે. - આથી કહી શકાય કે - આ સંપાદન “ન મૃતો ન મૃતિવ્યતિ” । છે.

સૌને ગમશે, ઉપયોગી થશે એવી આશા સાથે સંપાદકને ધન્યવાદ.

શ્રી ધનશ્યામભાઈ બારૈયા

- પૂર્વ આચાર્ય
શ્રી કે. કે. બ્લાઈન્ડ સ્કૂલ, ભાવનગર
- શ્રેષ્ઠ શિક્ષક એવોર્ડ વિજેતા
- જાણીતા પર્યાવરણ પ્રેમી
- ગુજરાતી ભાષાપિટ અને સાહિત્ય પ્રેમી શિક્ષક

આ ‘સાહિત્ય સંગમ’ સંચય એ શ્રી બિપિનભાઈની રસ અને દષ્ટિપૂર્વક કરેલી જહેમતનો પરિપાક છે.

ગુજરાતી સાહિત્ય ભણનારા અને ભણાવનારા બંનેને કેટલીક પિગતો ‘હાથવગી’ મુકી આપનારું આ પુસ્તક છે.

ભાષા - સાહિત્ય અને વ્યાકરણ વિષય તરફ એમની વિશેષ રસ-પક્ષપાત-સભર કાર્ય-દષ્ટિ મને હંમેશા દષ્ટિગોચર થતી રહી છે.

પુસ્તકમાં રજૂ કરવાની કોઈ વાત-પિગત નિજી સમજ - તર્ક - વિચારના જળમાં ઝબકોળ્યાં પછી જ કાગળ-પટે મૂકવાની ખેવના મને એમનામાં કાયમ દેખાતી રહી છે.

એક નાનકડી વાત - પિગત માટે જયારે - જેટલા - જેને ફોન કે સંપર્ક કરવા પડે તેટલી પૂરી જહેમત કરવાની તેમની કર્મઠતા રહી છે. પુસ્તકમાં ભાષાકીય અશુદ્ધિ કે પિગત-દોષ બિલકુલ રહેવા ન પામે એવી ચોક્કસાઈ કોઈ પણ વાચકને આ પુસ્તકમાંથી પસાર થતી વખતે દેખાયા પિના નહીં રહે એવું મને લાગે છે.

એમનાં રસ-રુચિ-ચોક્કસાઈ-ખેવના આ ક્ષેત્રને નિત્ય દીપ્તિમંત બનાવતી રહેશે એવી શ્રદ્ધા-આશા સાથે એમના આ કાર્ય માટે હું મારો આનંદ પ્રગટ કરું છું.

શ્રી બળવંતભાઈ તેજાણી

- ભાષા સાહિત્ય અને વ્યાકરણના અભ્યાસુ શિક્ષક
- સી.આર.સી. કો-ઓર્ડિનેટર
- ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળના ભાષાપિટ
- શ્રેષ્ઠ શિક્ષક એવોર્ડ વિજેતા

● મા, મા-ભોમ ને માતૃભાષા;
ત્રાધાની કરો ના કદીયે ઉપેક્ષા.

● ગુજરાતી જો યાહે ગુજરાતી,
તો ચોકકસ વિકસે ‘ગુજરાતી’

હું ગુજરાતી છું અને જ્યારે ગુજરાતીને યાદનાર - ગુજરાતી માટે પ્રેમપૂર્વક ચત્ન કરનાર મને મળે છે ત્યારે મને “હું” મળ્યાનો આનંદ થાય છે. આવો જ આનંદ છલકાયો જ્યારે મને બિપિનભાઈ મળ્યા. બિપિન એટલે વન (બિપિન > બિપિન) વનવાસી વ્યાસજીએ સમગ્ર સંસારને યુગો સુધી પ્રેરણા આપનાર ગ્રંથ આપ્યો, એમ જ બિપિન(વન)ભાઈએ આપકા મોટા ભાષા-વન-સાહિત્ય સાગરમાંથી એક જ ગ્રંથ ‘સાહિત્ય સંગમ’ દ્વારા આપણને જાણે કે અમૃતકુંભ આપ્યો છે. લાઘવસિદ્ધિનું કપરું કામ તેમણે કરી આપ્યું છે. વળી, લાઘવ સાથે વ્યવહારોપયોગિતા પણ પિસર્યા નથી. એમના આ ચત્ન અને મળતી સફળતા - વળી મોટા વ્યાપથી પ્રસન્ન થયો છું. એમની પાસેથી ગુજરાતી માટે હજી મોટી અપેક્ષા છે. હજી ગુજરાતી સંવર્ધન અને ચિરંજીવિતા માટે પણ ચત્ન કરે - સહ - યોગી બને.

હા, મને એકાદોય ભાષા દોષ કહે. બીજી આવૃત્તિમાં તે દૂર કરી દેવાયાનું બિપિનભાઈએ કહ્યાથી સંતોષ થયો. ટૂંકમાં, મુશ્કેલ અને જરૂરી કામ કરી શકવા બદલ ધન્યવાદ આપું છું. ‘ચાલ્યો જજે, તુજ ભોમિયો ભગવાન છે, બાપુ’

શિવાસ્તે પન્થાન: સંતુ! અસ્તુ શિવમ્!

ઉમાકાંતભાઈ રાજવંશુ

(હરતી - ફરતી ગુજરાતી

અને

ઉત્તમ ભાષાપિદ)

દિનાંક ૧૮ (વ્યાસનો પ્રિયાંક)

૦૬/૨૧

ભાષાને જીવંત રાખવા અને પોતાનાં કાર્યને વધુ સુંદર બનાવા સતત પ્રયત્નશીલ રહેતા ભાષાપ્રેમી શ્રી બિપિન ત્રિવેદી સાહેબે ગુજરાતી ભાષા ક્ષેત્રે ‘સાહિત્ય સંગમ’ અને ‘વ્યાકરણ પિહાર’ પુસ્તકો આપી જે કાર્ય કર્યું એ માટે સાહિત્યિક ભાષા કે શુદ્ધ ગુજરાતીમાં કશું કહેવાની યોગ્યતા મારા પાસે નથી. છતાં પણ આ ઉમદા પુસ્તકો અને તેના સર્જક માટે મારી ભાષામાં પ્રતિભાવ આપતા આનંદની અનુભૂતિ થાય છે.

સ્પર્ધાત્મક યુગમાં જ્યારે આજે પુસ્તક પ્રકાશન અને પુસ્તકો જ્ઞાનલક્ષિતા છોડી ધનલક્ષી બનતા જોવા મળી રહ્યા હોય ત્યારે આવા સમયે એવાં પુસ્તકો કે જે વાચતાં માહિતિરૂપી જ્ઞાન સાથે પુસ્તક તૈયાર કરવામાં હૃદયપૂર્વક કરેલ મહેનતની સુવાસનો અહેસાસ થાય ત્યારે બહુ આનંદ થાય છે. આવી અનુભૂતિ કરાવતાં પુસ્તકોમાંના બે પુસ્તકો એટલે “સાહિત્ય સંગમ” અને “વ્યાકરણ પિહાર” છે.

સાહિત્ય અને વ્યાકરણ માત્ર પરિક્ષાલક્ષી જ ન બની રહે એ દિશામાં બસ આવી જ રીતે ઉત્તમ પુસ્તકો આપતા રહો એવી અભ્યર્થતા સાથે આપને અઢળક શુભેચ્છાઓ.

જે સાચા દિલથી મહેનતનો કરે આહાર,
અને સંગ હશે “સાહિત્ય સંગમ” અને “વ્યાકરણ પિહાર”
તો ભાષાના ગુણ પહેરાવશે તેને સફળતારૂપી હાર,
શ્રી બિપિન સાહેબ આપનો આભાર..

શ્રી જગદીશભાઈ જી. ધારેયા

HUMANITY PATHSHALA

મુ.કુસવાડા.

ગ્રામ્યકક્ષાએ રહેલી પ્રતિભાઓને
સફળતા સુધી પહોંચાડનાર
અનોખા માર્ગદર્શક

પુસ્તકની વિશેષતાઓ :

- ❖ વર્ણનાત્મક અને વનલાઈનર સાથેનું પુસ્તક
- ❖ 271 સર્જકોનો પરીક્ષાલક્ષી તેમજ ઊંડાણપૂર્વક પરીચય.
- ❖ 810 પંક્તિઓનો સમાવેશ
- ❖ પરીક્ષામાં પુછાયેલા, પાઠ્યપુસ્તકો પર આધારિત અને પરીક્ષાની દૃષ્ટિએ અગત્યના એમ બધા મળીને 2500 થી વધારે વનલાઈનર પ્રશ્નો.
- ❖ જૂનાં—નવાં પાઠ્યપુસ્તકોના તમામ સર્જકોનો સમાવેશ
- ❖ પાઠ્યપુસ્તકમાં રહેલી ક્ષતિઓનો નિર્દેશ
- ❖ સંદર્ભગ્રંથો આધારિત કેટલીક શ્રદ્ધેય બાબતોની માહિતીનો સમાવેશ
- ❖ કોષ્ટક દ્વારા અગત્યની માહિતીની રજૂઆત
- ❖ મૌલિક અને સરળ ભાષાથી સભર રજૂઆત

એક નાનકડો પ્રયાસ...

ઘણી વાર પરીક્ષામાં ગુજરાતી પ્રશ્નોમાં ભૂલ જોવા મળે છે. આવા સમયે ગુજરાતભરના વિદ્યાર્થીઓને જ્ઞાન સારથિના માધ્યમથી સહકાર આપવાનો મોકો મળ્યો છે. છેલ્લા 1 વર્ષ દરમિયાન લેવાયેલી ઘણી પરીક્ષાઓમાં આન્સરકી માં રહેલી ભૂલો સામે શક્ય તેટલા આધાર—પુરાવા વિદ્યાર્થીઓને આપવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. ભવિષ્યમાં પણ પરીક્ષાઓમાં થતી ભૂલો અંગે શક્ય હશે ત્યાં સુધી શ્રદ્ધેય પુરાવાઓ આપણે સાથે મળીને આપીશું

આ માટે – **96 62 92 93 94**

પર સંપર્ક કરી શકો છો.

ધોરણ ૬ થી ૧૨ નાં પાઠ્યપુસ્તકો (જૂનાં અને નવાં) તેમજ અન્ય
સંદર્ભગ્રંથોને આધારે તૈયાર થયેલું

ગુજરાતી સાહિત્ય માટેનું સૌથી શ્રદ્ધેય પુસ્તક
(GCERTનો સંપૂર્ણ સમાવેશ)

સાહિત્ય સંગ્રહ

GPSC વર્ગ -1/2, Dy. S.O., Dy. મામલતદાર, ચિટનીસ,
PSI / ASI, GNM, GMERS, B.Sc. નર્સિંગ, તલાટી,
બિન સચિવાલય ક્લાર્ક, જી. ક્લાર્ક, હાઈકોર્ટ ક્લાર્ક,
TET/TAT-HTAT વગેરે જેવી ગુજરાત સરકાર દ્વારા
લેવાતી તમામ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ માટે ખૂબ જ ઉપયોગી અને
સરળ ભાષામાં સાહિત્યની સફર કરાવતું અનોખું પુસ્તક.

—:: સંપાદક::—

બિપિન પી. ત્રિવેદી
(એમ.એ., એમ.એડ.)

નમ્ર નિવેદન

આ પુસ્તક પાઠ્યપુસ્તકો અને સાહિત્યના શ્રદ્ધેય સંદર્ભગ્રંથો તેમજ અન્ય પુસ્તકોના અભ્યાસ અને વાંચન દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે. પુસ્તકને ક્ષતિરહિત બનાવવા માટે પુરતી કાળજી લેવાના પ્રયત્ન થયો છે. વિદ્યાર્થીઓની સફળતામાં સહભાગી બની શકે તેવા હેતુથી તૈયાર થયેલા આ પુસ્તકમાં કોઈ ક્ષતિ રહી જવા પામી હોય તો એ લેખક-સંપાદકનો ઈરાદો ન હોય જે બાબતને ધ્યાને લેશો. કોઈપણ ભૂલ, માહિતીદોષ કે છાપકામ અંગે ક્ષતિ જણાય તો તે અજાણતા થઈ હશે તેમ સ્વીકારી આ અંગે ધ્યાન દોરશો... સહકારની અપેક્ષા

— સંપાદક — લેખક

પુસ્તકનું નામ	:	સાહિત્ય સંગમ
સંપાદન	:	બિપિન પી. ત્રિવેદી (એમ.એ., એમ.એડ્.)
Copyright	:	©Bipin P. Trivedi
ISBN	:	978-93-5526-908-9
પ્રત	:	3000
આવૃત્તિ	:	તૃતીય
કિંમત	:	290/-
પ્રકાશક	:	ત્રિવેદી પબ્લિકેશન, સીદસર રોડ, ભાવનગર
સરનામું	:	દેવગાણા, તા.સિહોર, જિ.ભાવનગર-364 260
ટાઈપ સેટિંગ	:	ચિરાગભાઈ જે. ત્રિવેદી પ્રવીણભાઈ ત્રિવેદી (લક્ષ્મી કમ્પ્યુટર)
પ્રાપ્તિ સ્થળ	:	ત્રિવેદી પબ્લિકેશન – ભાવનગર- 9662929394

ખાસ ધ્યાનમાં લેશો

No Part of this Publication can be reproduced in any form or by any mean
without the prior written permission of the publisher

વિશેષ નોંધ :

આ પુસ્તકનું PDF ફોર્મેટ બનાવવું, ઝેરોકસ કરવી, માહિતીની ઉઠાંતરી કરવી અને સોશિલ મીડિયા જેવા કે બ્લોગ, વેબસાઈટ, વોટ્સએપ, ટેલિગ્રામ સહિતના કોઈપણ માધ્યમોમાં શેર કરવું, બુકમાંથી ઓનલાઈન વીડિયો બનાવવો તેમજ રજૂઆત શૈલી, મુદ્રાઓ અને તેની ગોઠવણી વગેરેનો કોઈપણ સ્વરૂપમાં પ્રકાશક-સંપાદક-લેખકની લેખિત પરવાનગી વગર ઉપયોગ કરવો નહીં. એ કોપીરાઈટનો ભંગ છે. આવું કૃત્ય ગેરકાયદેસર ગણાશે. આના માટે કાયદેસરની કાર્યવાહી જે – તે ગ્રૂપના એડમીન અને ગેરકાયદેસર કૃત્ય કરનાર પર કરવામાં આવશે. કોઈપણ વિવાદ માત્ર ભાવનગર ન્યાયક્ષેત્રને આધીન રહેશે.

ક્રમાવલિ

ક્રમ	પ્રકરણનું નામ	પાના નં.
1.	ગુજરાતી સાહિત્યમાં સૌ પ્રથમ	01
2.	સર્જકોનું વખણાયેલું સાહિત્ય સ્વરૂપ	04
3.	પ્રાગ્ નરસિંહયુગ / પ્રારંભકયુગ / અપભ્રંશયુગ/ હેમયુગ /રાસયુગ/ જૈનયુગ	05
	1. હેમચંદ્રાચાર્ય	05
	2. અસાઈત ઠાકર	06
	3. અન્ય સર્જકો	07
4.	મધ્યયુગ / ભક્તિયુગ	09
	1. નરસિંહ મહેતા	09
	2. ભાલણ	11
	3. પદ્મનાભ	12
	4. મીરાંભાઈ	12
	5. અખો	14
	6. પ્રેમાનંદ	16
	7. શામળ	17
	8. વલ્લભ મેવાડો	18
	9. ગિરધર	19
	10. પ્રીતમદાસ	19
	11. નિરાંત	19
	12. ઘીરો ભગત	20
	13. બાપુસાહેબ ગાયકવાડ	21
	14. ભોજો ભગત	21
	15. સહજાનંદ સ્વામી	22
	16. ગંગાસતી	23
	17. દયારામ	23
	અન્ય સર્જકો/મહિલા સર્જકો/ભક્ત સર્જકો	25
5.	અર્વાચીનયુગ —સુધારકયુગ / નર્મદયુગ	28
	1. દલપતરામ	28
	2. નર્મદ	30
	3. નંદશંકર તુળજાશંકર મહેતા	33
	4. નવલરામ લક્ષ્મીરામ પંડ્યા	33
	5. દુર્ગારામ મહેતા	34
	6. મહીપતરામ રૂપરામ નીલકંઠ	34
	7. રણછોડભાઈ ઉદયરામ દવે	35
	8. એલેક્ઝાન્ડર ફાર્બસ	35
	9. ઈચ્છારામ સૂર્યરામ દેસાઈ	36
	10. કરસનદાસ મૂળજી	36
	11. મનસુખરામ સૂર્યરામ ત્રિપાઠી	36
	12. હરગોવિંદદાસ કાંટાવાળા	36
	13. ભોળાનાથ સારાભાઈ	36
	14. અંબાલાલ સાકરભાઈ દેસાઈ	36
	15. નગીનદાસ તુળજાદાસ મારફતિયા	36
6.	પંડિતયુગ / સાક્ષરયુગ / સમન્વયયુગ / ગોવર્ધનયુગ	38
	1. ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠી	38
	2. બાલાશંકર કંથારિયા	40
	3. મણિલાલ નભુભાઈ દિવેદી	41
	4. નરસિંહરાવ દિવેદિયા	42

ક્રમ	પ્રકરણનું નામ	પાના નં.
	5. રમણભાઈ નીલકંઠ	43
	6. આનંદશંકર દ્રુવ	44
	7. કાન્ત	44
	8. કલાપી	45
	9. બળવંતરાય કલ્યાણરાય ઠાકોર	47
	10. ન્હાનાલાલ	48
	11. અરદેશર ખબરદાર	49
	12. બોટાદકર	50
	13. હરજી લવજી દામાણી	50
	14. રણજિતરામ વાવાભાઈ મહેતા	51
	15. જન્મશંકર મહાશંકર બુચ	51
	16. શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર	51
7.	ગાંધીયુગ / મોહનયુગ	54
	1. ગાંધીજી	54
	2. દત્તાત્રેય બાલકૃષ્ણ કાલેલકર (કાકા કાલેલકર)	55
	3. કિશોરીલાલ મશરૂવાલા	56
	4. મહાદેવભાઈ દેસાઈ	57
	5. રામનારાયણ વિશ્વનાથ પાઠક	58
	6.સ્વામી આનંદ	59
	7. કનૈયાલાલ માણેકલાલ મુનશી	60
	8. રમણલાલ વસંતલાલ દેસાઈ	61
	9. ગૌરીશંકર ગોવર્ધનરામ જોષી	61
	10. ઝવેરચંદ કાળીદાસ મેઘાણી	62
	11. ત્રિભુવનદાસ લુહાર (સુંદરમ્)	64
	12. ઉમાશંકર જોષી	65
	13. ઝીણાભાઈ દેસાઈ(સ્નેહરશ્મિ)	67
	14. કરસનદાસ માણેક	68
	15. ચંદ્રવદન ચી. મહેતા	68
	16. જયંતિ દલાલ	69
	17. ગિજુભાઈ બધેકા	70
	18. ગુણવંતરાય આચાર્ય	70
	19. નાનાભાઈ ભટ્ટ	71
	20. કિશનસિંહ ચાવડા	71
	21. દુલાભાઈ ભાયાભાઈ કાગ	72
	22. રસિકલાલ પરીખ	72
	23. પંડિત સુખલાલજી	72
	24. યુનીલાલ શાહ	73
	25. જયભિખ્ખુ	73
	26. પ્રભુલાલ દિવેદી	73
	27. આસીમ રાંદેરી	73
	28. જયશંકર સુંદરી	74
8.	અનુગાંધીયુગ	75
	1. પન્નાલાલ પટેલ	75
	2. મનુભાઈ પંચોળી	76
	3.ઈશ્વર પેટલીકર	77
	4. રાજેન્દ્ર શાહ	78
	5. યુનીલાલ મડિયા	79
	6. જયંત ખત્રી	80

	7. જ્યોતીન્દ્ર દવે	80
	8. નિરંજન ભગત	81
	9. જયન્ત પાઠક	82
	10. પ્રહ્લાદ પારેખ	83
	11. નટવરલાલ પંડ્યા	83
	12. બાલમુકુન્દ દવે	84
	13. મકરંદ દવે	85
	14. વેણીભાઈ પુરોહિત	86
	15. પ્રિયકાન્ત મણિયાર	87
	16. અમૃત ઘાયલ	87
	17. શૂન્ય પાલનપુરી	88
	18. સૈફ પાલનપુરી	88
	19. બરકતઅલી વિરાણી	89
	20. શેખાદમ આબુવાલા	89
	21. જલન માતરી	90
	22. નારાયણ દેસાઈ	90
	23. જીવરામ જોષી	91
	24. રમણલાલ સોની	92
	25. નગીનદાસ પારેખ	92
	26. ધીરુભાઈ ઠાકર	92
	27. મરીઝ	93
	28. ગની દહીવાલા	94
	29. વિનોદિની નીલકંઠ	94
	30. હરિવલ્લભ ભાયાણી	95
	31. દરબાર પુંજાવાળા	95
	32. ગુલાબદાસ બ્રોકર	95
	33. વિનોબા ભાવે	96
	34. રવિશંકર મહારાજ	96
	35. મુકુન્દરાય પારાશર્ય	96
9.	આધુનિકયુગ	98
	1. સુરેશ જોષી	98
	2. લાભશંકર ઠાકર	99
	3. રાવજી પટેલ	99
	4. રમેશ પારેખ	100
	5. ચીનુ મોદી	101
	6. અનિલ જોષી	102
	7. બકુલ ત્રિપાઠી	103
	8. હરીન્દ્ર દવે	103
	9. સુરેશ દલાલ	104
	10. ચંદ્રકાન્ત બક્ષી	105
	11. ભગવતીકુમાર શર્મા	106
	12. રઘુવીર ચૌધરી	106
	13. મોહમ્મદ માંકડ	107
	14. વિનોદ જોષી	108
	15. રતિલાલ બોરીસાગર	108
	16. ગુણવંત શાહ	109
	17. કુમારપાળ દેસાઈ	109
	18. તારક મહેતા	110
	19. મધુસૂદન ઠાકર (મધુરાય)	110
	20. મધુસૂદન પારેખ (પ્રિયદર્શી)	111
	21. વિનોદ ભટ્ટ	111
	22. માધવ રામાનુજ	112

	23. રાજેન્દ્ર શુક્લ	113
	24. જોસેફ મેકવાન	114
	25. સ્વામી સચ્ચિદાનંદ	114
	26. જય વસાવડા	115
	27. સિતાશું યશશ્ચંદ્ર	115
	28. આદિલ મન્સૂરી	116
	29. ધીરુભાઈ પરીખ	116
	30. દિગ્વીશ મહેતા	117
	31. સૌમ્ય જોશી	117
	32. જયંત કોઠારી	117
	33. મહેન્દ્ર મેઘાણી	117
	34. ડૉ. રાજેશ વ્યાસ	118
	35. ઈજાતકુમાર ત્રિવેદી	118
	36. જોરાવરસિંહ જાદવ	118
	37. મનોહર ત્રિવેદી	119
	38. ડો. હસુ યાજ્ઞિક	119
	39. દુવ ભટ્ટ	119
	40. ચંદ્રકાન્ત શેઠ	120
	41. ભોળાભાઈ શંકરભાઈ પટેલ	120
	42. ધીરુભહેન પટેલ	121
	43. વર્ષાબેન અડાલજી	121
	44. ઈલા આરબ મહેતા	122
	45. હિમાંશી શેલત	122
	46. સરોજ પાઠક	123
	47. કાજલ ઓઝા વૈદ્ય	123
	48. શરીફા વીજળીવાળા	124
	49. પન્ના નાયક	124
	50. કુન્દનિકા કાપડિયા	125
10.	પાઠ્યપુસ્તક આધારિત સર્જકો અને અન્ય અગત્યના સર્જકો	127
11.	ગુજરાતી સાહિત્યની અમર પંકિતઓ	137
12.	ગુજરાતી સાહિત્યની આત્મકથા, જીવનચરિત્ર અને નવલકથા	141
13.	ગુજરાતી સાહિત્યમાં સર્જકોને પ્રાપ્ત થયેલા બિરુદો	145
14.	ગુજરાતી સર્જકોનાં ઉપનામ / તખલ્લુસ / કલમનામ	148
15.	ભળતી કૃતિ	151
16.	સાહિત્ય સ્વરૂપોની સમજ	152
17.	સારસ્વતોના અભ્યાસ અને વ્યવસાય	165
18.	સર્જકોની રાજકીય અને તેમજ શૈક્ષણિક કારકિર્દી	167
19.	સામયિકોની સૃષ્ટિ	169
20.	અખબારોનું આકલન	173
21.	સાહિત્યની સંસ્થાઓ અને તેનાં કાર્યો	179
22.	એવોર્ડની એરણે ગુજરાતી સારસ્વતો	183
23.	ગુજરાતી સાહિત્યની અમર કૃતિના અમર પાત્રો	197
24.	પાઠ્યપુસ્તકની અનુક્રમણિકા	199
25.	જૂનાં પાઠ્યપુસ્તકોની કૃતિ	206
26.	સાહિત્યકારોના પૂરાં નામ, વતન અને જન્મસ્થળ	211
27.	ભારતીય લેખકોની કૃતિઓ	216
28.	ગુજરાતી સાહિત્યકારો અને તેમની મુખ્ય કૃતિઓ	217
29.	અગાઉની પરીક્ષામાં પુછાયેલા પ્રશ્નો	220
30.	પાઠ્યપુસ્તક આધારિત પ્રશ્નો	241
31.	પરીક્ષાની દૃષ્ટિએ અગત્યના પ્રશ્નો	253
32.	મોડેલ પેપર	276

પ્રાગ-નરસિંહ યુગ/પ્રારંભકયુગ/અપભ્રંશયુગ/હેમયુગ/રાસયુગ/જૈનયુગ
(11મી સદીથી 13મી સદી)

- ગુજરાતી સાહિત્યમાં મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્ય અને અર્વાચીન સાહિત્ય તેવા બે વિભાગ પડે છે. મધ્યકાલીન સાહિત્યમાં પણ નરસિંહ મહેતા પહેલાનો સમય પ્રાગ્ નરસિંહ યુગ અને પછીનો સમય મધ્યયુગ કે ભક્તિયુગ તરીકે ઓળખાય છે.
- આ સમયમાં સર્જનનો પ્રારંભ થતો હોવાથી પ્રારંભક યુગ, અપભ્રંશ ભાષામાં સર્જન થયું હોવાથી અપભ્રંશ યુગ, કલિકાલસર્વજ્ઞ હેમચંદ્રનો વિશેષ પ્રભાવ હોવાથી હેમયુગ તરીકે ઓળખાય છે. આ ઉપરાંત રાસ સાહિત્ય આ સમયમાં વધારે ખેડાયું હોવાથી રાસયુગ અને જૈન સર્જકોની સંખ્યા વધારે હોવાથી જૈનયુગ તરીકે ઓળખાય છે. આ યુગના સર્જકોની યાદી આ મુજબ છે.

(1) હેમચંદ્રાચાર્ય	(2) અસાઈત ઠાકર	(3) શાલિભદ્રસૂરિ	(4) વિજયસેનસૂરિ
(5) વિનયચંદ્રસૂરિ	(6) માણિક્યચંદ્રસૂરિ	(7) વિજયભદ્રસૂરિ	(8) ચંદબરદાઈ
(9) જિનપદ્મસૂરિ	(10) અબ્દુલ રહેમાન	(11) હિરાણંદસૂરિ	(12) જયશેખરસૂરિ
(13) વજ્રસેનસૂરિ	(14) ધર્મસૂરિ	(15) જિનોદયસૂરિ	(16) શ્રીધર વ્યાસ

ઉપરોક્ત સર્જકોમાંથી પરીક્ષાની દૃષ્ટિએ અગત્યના સર્જકોનો વિશેષ પરિચય અને સર્જન નીચે મુજબ છે.

1. હેમચંદ્રાચાર્ય (1088-1172)

- જન્મ—ગુજરાતના ધંધુકામાં મોઢ વણિક પરિવારમાં
- માતા—પાહિણીદેવી
- પિતા— ચાચ
- બાળપણનું નામ — ચાંગદેવ
- દીક્ષા સમયે અપાયેલું નામ— સોમચંદ્ર
- દીક્ષા આપનાર ગુરુ— દેવચંદ્રસૂરિ

✠ વિશેષતા :

- નવ વર્ષની ઉંમરે દીક્ષા આપવામાં આવી હતી. દીક્ષાગુરુ અને વિદ્યાગુરુ દેવચંદ્રસૂરિ હતા.
- હેમચંદ્રાચાર્ય ગુજરાતના વિદ્યાચાર્ય ગણાય છે.
- શરીર સોના જેવું તેજસ્વી હોવાથી હેમચંદ્ર નામથી ઓળખાયા.
- પશ્ચિમના વિદ્વાનો હેમચંદ્રાચાર્યને ‘જ્ઞાનસાગર’નામથી ઓળખતા હતા.
- સમર્થ સર્જક, પ્રકાંડ પંડિત અને કલિકાલસર્વજ્ઞ હેમચંદ્રના વિશેષ પ્રદાનને કારણે પ્રાગ્-નરસિંહ યુગને હેમયુગ તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે.
- ગુજરાતના બે સમર્થ રાજાઓ સિદ્ધરાજ જયસિંહ અને કુમારપાળ સાથે ગાઢ મૈત્રી હતી.
- સિદ્ધરાજ જયસિંહના રાજકવિ હતા અને તેમના આગ્રહથી તેમણે ‘સિદ્ધહેમ’ નામનો વ્યાકરણગ્રંથ લખ્યો હતો. આ ગ્રંથને પાટણ શહેરમાં ‘શ્રીકર’ નામના હાથીની અંબાડી પર મૂકીને શોભાયાત્રા કાઢવામાં આવેલી. આ ગ્રંથ પાછળથી ‘સિદ્ધહેમ શબ્દાનુશાસન’ નામે ઓળખાયો.
- ડો.રમેશ ત્રિવેદીએ હેમચંદ્રાચાર્યના અપભ્રંશ ભાષામાં લખાયેલ દુહાને ‘ગુજરાતી ભાષાના ઊગમકાળની મોંઘી મિરાત’ કહી છે.
- તેમણે લખેલી ‘દ્વયાશ્રયીકાવ્ય’ નામની કૃતિને કારણે તેને ‘કલિકાલ સર્વજ્ઞ’ નું બિરુદ મળ્યું હતું. તેવું માનવામાં આવે છે.
- આ કૃતિમાં વ્યાકરણના સૂત્રો અને ચૌલુક્ય વંશના રાજાઓનું ચરિત્ર આવેખાયું છે.
- 84 વર્ષનું આયુષ્ય ભોગવનાર હેમચંદ્રને અંત સમયે ‘લૂતા’ (ઝેરી જીવડાં કરડવાથી થતો રોગ)નામનો રોગ થયો હતો. અષ્ટાંગયોગના અભ્યાસ વડે તેઓ આ રોગમાંથી મુક્ત થયા હતા.
- તેમનું સમાધિસ્થળ ભાવનગર જિલ્લાના જૈનતીર્થધામ તરીકે ઓળખાતા પાલિતાણા શહેરના ‘શત્રુંજય પર્વત’ પર આવેલું છે.
- પાટણમાં તેમના નામથી ઈ. 1986માં હેમચંદ્રાચાર્ય યુનિ.ની સ્થાપના થયેલી છે અને પાટણમાં હેમચંદ્ર જૈન ગ્રંથાલય પણ આવેલું છે

◎ સર્જન

- ★ વ્યાકરણ : સિદ્ધહેમ શબ્દાનુશાસન (કુલ આઠ અધ્યાયનો ગ્રંથ છે, જેમાં 7 અધ્યાયમાં સંસ્કૃત વ્યાકરણ અને 8મા અધ્યાયમાં છ પ્રાકૃત ભાષાનું વ્યાકરણ છે.)
- ★ કોશ : અભિધાનચિંતામણિ, અનેકાર્થ સંગ્રહ, નિઘંટુશિક્ષા (વનસ્પતિકોશ), દેશીશબ્દસંગ્રહ (દેશીનામમાલા), સંસ્કૃત ભાષાકોશ
- ★ છંદ : છંદનુશાસન (સંસ્કૃત, પ્રાકૃતને અપભ્રંશમાં પ્રયુક્ત થયેલા છંદોની વ્યાખ્યા અને ઉદાહરણ)
- ★ કાવ્યશાસ્ત્ર : કાવ્યાનુશાસન, અલંકાર ચૂડામણિ (ટિકા), વિવેક (ટિકા)
- ★ તર્કશાસ્ત્ર : પ્રમાણ મીમાંસા, (જૈન ન્યાયનો ઉચ્ચ કોટિનો ગ્રંથ છે.)
- ★ કાવ્ય : દ્વયાશ્રય કાવ્ય (પ્રથમ ખંડમાં 20 સર્ગોમાં મૂળરાજથી સિદ્ધરાજ જયસિંહ સુધીના રાજાઓના ચરિત્ર અને બીજા ખંડના 8 સર્ગમાં કુમારપાળચરિત્ર અને અપભ્રંશ ભાષાના સ્વરૂપને વ્યક્ત કરવામાં આવ્યું છે. ઈતિહાસ અને ભાષાશાસ્ત્ર એમ બે વિષયના આધારે રહેલું કાવ્ય હોવાથી દ્વયાશ્રય કાવ્ય તરીકે ઓળખાય છે.)
- ★ પૌરાણિક ગ્રંથ : ત્રિષષ્ટિશલાકાપુરુષચરિત્ર, પરિશિષ્ટ પર્વ, મહાવીર ચરિત્ર
- ★ યોગ : યોગશાસ્ત્ર
- ★ સ્તોત્રો : દ્વાત્રિશિકાઓ, મહાદેવસ્તોત્ર
- ★ અન્ય : વીતરાગસ્તુતિ, ધાતુપરાયણ (શંકાસ્પદ)

નોંધ : 'સિદ્ધહેમશબ્દાનુશાસન', 'કાવ્યાનુશાસન' અને 'છંદાનુશાસન' નામની હેમચંદ્રાચાર્યની ત્રણ કૃતિઓ 'અનુશાસનત્રયી' તરીકે ઓળખાય છે.

➔ સિદ્ધહેમની શોભાયાત્રા—

'કલિકાલ સર્વજ્ઞ' નું બિરુદ જેમને પ્રાપ્ત થયું તેવા અને સિદ્ધરાજ જયસિંહના રાજકવિ હેમચંદ્રએ સિદ્ધરાજના આગ્રહને કારણે અને પોતાની રુચિને કારણે અપભ્રંશ ભાષામાં સિદ્ધહેમશબ્દાનુશાસન નામનો વ્યાકરણગ્રંથ તૈયાર કર્યો હતો. આ ગ્રંથની પાટણ શહેરમાં શ્રીકર નામના હાથીની અંબાડી પર શોભાયાત્રા કાઢવામાં આવી હતી. ગુજરાતી સાહિત્યમાં કોઈ ગ્રંથની શોભાયાત્રા કાઢવામાં આવી હોય તેવી પ્રથમ ઘટના હતી. આ પ્રસંગે સિદ્ધરાજ જયસિંહ પગપાળા ચાલ્યા હતા. આવી રીતે હેમચંદ્રાચાર્યના સર્જનનું સન્માન કરવામાં આવ્યું હતું.

2. અસાઈત રાજારામ ઠાકર (૧૩મી કે ૧૪મી સદી)

■ જન્મ – સિદ્ધપુર(પાટણ)

❖ વિશેષતા :

- ★ ભવાઈની શરૂઆત કરનાર હોવાથી ભવાઈ લોકસાહિત્યના પિતા તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.
- ★ ઊંઝાના હેમાળા પટેલની પુત્રી ગંગાને મુસ્લિમ સૂબા પાસેથી છોડાવી લાવવાની ઘટના જાણીતી છે. આ ઘટનાથી તેઓ જ્ઞાતિ દ્વારા બહિષ્કૃત થયા હતા.
- ★ તેમના ત્રણ પુત્રોને 'ત્રણ ઘરવાળા' તેવી ઓળખ મળી હતી. તરગાળા શબ્દ 'ત્રણ ઘરવાળા' પરથી ઉતરી આવ્યો હોવાનું માનવામાં આવે છે. તેમના વંશજો તરગાળા બ્રાહ્મણ તરીકે ઓળખાય છે. હેમાળા પટેલે આ બ્રાહ્મણ પરિવારને આશ્રય આપ્યો હતો.
- ★ અસાઈત ઠાકર દિલ્લી સલ્તનતના બાદશાહ અલાઉદ્દીન ખીલજીના સમકાલીન હતા.
- ★ અસાઈત સંગીત કલાના જાણકાર હતા.
- ★ અસાઈત યજુર્વેદી ભારદ્વાજ ગોત્રનો ઔદિચ્ય બ્રાહ્મણ હતા.

◎ સર્જન

- હંસાઉલી (પદ્યવાર્તા) (આ પદ્યવાર્તા 470 કડીમાં અને ચાર ખંડમાં વહેંચાયેલી છે.) ખંભાતના કવિ શિવદાસે 17મી સદીમાં આ જ વિષય પર 'હંસાચારખંડી' નામે ઓળખાતી કૃતિ રચી છે.
- તેમણે 360 જેટલા ભવાઈના વેશ લખ્યા હતા. જેમાંથી આજે કેટલાક ઉપલબ્ધ છે રામદેવનો વેશ સૌથી જૂનો હોવાનું માનવામાં આવે છે.

◆ નોંધપાત્ર ભવાઈ વેશ :

▶ કજોડાનો વેશ	▶ બાવાનો વેશ	▶ પતાઈ રાવળ	▶ અડવાનો વેશ	▶ જૂઠણ	▶ કાળકા
▶ જસમા ઓડણ	▶ મિયાંબીબીનો વેશ	▶ સધરા જેસંગ	▶ ઝંડાઝૂલણ	▶ મણિયાર	▶ કાનગોપી
▶ વીકો સિસોદિયો	▶ રાજદેવ	▶ રાજા દેધણ	▶ મણિબા સતી		

બનાવે છે, પરંતુ લોકોની ‘સોની તો સગી બહેનનું ચોરે’ તેવી કહેવતથી ભરમાયેલી જમના અન્ય સોની પાસે કંઠીનું મૂલ્ય કરાવવા જાય છે. આ વાતની અખાને બબર પડતા અખો દુઃખી થાય છે. સરકારી ટંકશાળામાં ઉપરી અધિકારી તરીકે કામ કરતા અખા પર થયેલ આક્ષેપ પછી પંદર દિવસની કાચી કેદ ભોગવીને નિર્દોષ છૂટેલો અખો પોતાના ઓજાર કૂવામાં નાખી દઈને સત્યની શોધમાં ચાલી નીકળે છે. આમ અખો સંઘર્ષમય જીવનને અંતે ગુરુ બ્રહ્માનંદના માર્ગદર્શનથી સાહિત્ય તરફ વળે છે.

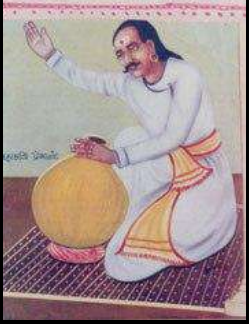
■ અખા વિશે પ્રચલિત રમૂજ દુહો

‘અખાએ કર્યો ડખો, ગોપાળે કરી ઘેંશ

નરહરિએ કીધી રબડી, બૂટો કહે શિરાવા બેસ.’

આવો એક દુહો જનસમાજમાં પ્રચલિત છે આ ઉપરથી એવી દંતકથા ચાલે છે કે અખો, નરહરિ, ગોપાળદાસ અને બૂટિયો એક જ ગુરુ બ્રહ્માનંદના શિષ્યો હતા. જો કે આ વાતને કોઈ આધાર સાથે સ્વીકારી શકાય તેમ નથી.

6. પ્રેમાનંદ (1636 - 1734)

- સમય – સત્તરમું શતક
- મૂળનામ – પ્રેમાનંદ કૃષ્ણરામ ભટ્ટ
- વતન – વડોદરા (વાડી મહોલ્લો)
- ગુરુ – રામચરણ હરિહર

✳ વિશેષતા :

- ✳ દશમસ્કંધ નામની અધૂરી કૃતિમાં ગુજરાતી ભાષા તેવો શબ્દપ્રયોગ સૌ પ્રથમવાર કરનાર પ્રેમાનંદ ગુજરાતી ભાષા પ્રત્યેની અનન્ય લાગણીને કારણે ગુજરાતી ભાષાનું ગૌરવ ન વધે ત્યાં સુધી પાઘડી નહીં પહેરવાની પ્રતિજ્ઞા લે છે.

- ✳ વ્યવસાય માટે તેમણે સુરત, નંદબાર અને બુરહાનપુર સુધીની યાત્રા કરી હતી.
 - ✳ આખ્યાન સાહિત્ય સ્વરૂપમાં સુંદર રચનાઓ આપી હોવાથી ‘આખ્યાન કવિ શિરોમણી’ અને ‘મહાકવિ’ તરીકે ઓળખાય છે.
 - ✳ ગુજરાતી ભાષાના વિકાસ માટે તેણે બાવન કે સો શિષ્યોનું મંડળ બનાવ્યું હતું. જેમાં રત્નેશ્વર, વીરજી અને સુંદર મેવાડો મુખ્ય હતા. સુંદર મેવાડાએ દશમસ્કંધ નામની અધૂરી કૃતિ પૂર્ણ કરી હતી.
 - ✳ પ્રેમાનંદ અને તેમના પુત્ર વલ્લભને પદ્યવાર્તાકાર શામળ સાથે ઝઘડો થયો હતો. જો કે પુસ્તકોમાં તેનું કોઈ પ્રમાણ નથી મળતું.
 - ✳ પ્રેમાનંદ માતા-પિતાના મૃત્યુ પછી માસીને ત્યાં ઉછર્યા હોવાનું અને નંદબારના અગ્રણી શંકરદેસાઈનો આશ્રય મળ્યો હોવાનું માનવામાં આવે છે.
 - ✳ પ્રેમાનંદની કૃતિઓ ગાવાની પરંપરા નીચે મુજબની છે.
ચૈત્ર માસમાં – ઓખાહરણ	ચાતુર્માસમાં – દશમસ્કંધ
શનિવારે – સુદામાચરિત્ર	શ્રાદ્ધપક્ષમાં – શ્રાદ્ધ
રવિવારે – હૂંડી	
- ✳ વિશ્વશાંતિના કવિ તરીકે ઓળખાતા ઉમાશંકર જોશીએ પોતાના એક અભ્યાસ લેખમાં એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો હતો કે, ‘પ્રેમાનંદની એક ગૌરવમૂર્તિ ઉપસાવવા તેને પાઘડી પહેરતા ચીતરવાની જરૂર નથી.’
 - ✳ નર્મદે વડોદરા જઈને મેળવેલી માહિતી અનુસાર પ્રેમાનંદના દાદાનું નામ જયદેવ હતું. તેની મૂળ અટક ઉપાધ્યાય હતી અને પ્રેમાનંદે બંધાવેલા રૂ. 10,000ની કિંમતના ઘરમાં પ્રેમાનંદના વારસદારો રહેતા હતા.
 - ✳ ગુજરાતી ભાષાના પ્રખર વિવેચક શ્રી નવલરામ પંડ્યાના મતે ‘રસની બાબતમાં પ્રેમાનંદના પેગડામાં કોઈ પણ પગ ઘાલી શકે તેમ નથી’. બ.ક.ઠાકોરના મતે ‘ગુજરાતી હિન્દુ સમાજ અમુક સૈકાઓ દરમિયાન તળાવ હતું અને પ્રેમાનંદ તે તળાવનું પાકેલું સૌથી સુંદર માછલું હતું.’
 - ✳ ન્હાનાલાલના મતે ‘પ્રેમાનંદ એ ગુજરાતના પ્રાચીન અને મધ્યકાલીન સર્વ કવિઓમાં સૌથી સર્વશ્રેષ્ઠ ગુજરાતી કવિ છે.’
 - ✳ ક.મા.મુનશીએ પ્રેમાનંદને ‘ગુજરાતી રંગભૂમિ પરનો નાનકડો વ્યાસ’ કહીને બિરદાવ્યો હતો.
 - ✳ વડોદરા ખાતે તેમના નામ પરથી 1944માં પ્રેમાનંદ સાહિત્યસભા નામથી સંસ્થા કાર્યરત બની. આ સંસ્થા દર બે વર્ષે ગુજરાતી સાહિત્યના શ્રેષ્ઠ સર્જન માટે પુરસ્કાર એનાયત કરે છે. પ્રથમ ચંદ્રક 1983માં મરીઝને મળ્યો હતો.
 - ✳ પ્રેમાનંદ વ્યવસાયે કથાકાર હોવાથી માણભટ્ટ/ ગાગરિયા ભટ્ટ તરીકે ઓળખાતા હતા.

◎ સર્જન-કવન

☞ કેટલાક વિવાદો પછી પ્રેમાનંદની ગણી શકાય તેવી કૃતિઓ નીચે પ્રમાણે છે :

☞ નરસિંહના જીવન પર આધારિત કૃતિ : મામેરું, હૂંડી, શ્રાદ્ધ, શામળશાનો વિવાહ

☞ ભાગવત પર આધારિત કૃતિ : ઓખાહરણ, દાણલીલા, દશમસ્કંધ, બાળલીલા – વ્રજવેલ, રુકિમણીહરણ, ભ્રમરપચીસી સુદામાચરિત્ર, વામનકથા, રુકિમણીહરણ શલોકો

☞ મહાભારત પર આધારિત કૃતિ : અભિમન્યુ આખ્યાન, નળાખ્યાન, સુધન્વાખ્યાન, પાંડવોની ભાંજગડ

☞ રામાયણ પર આધારિત કૃતિ : રણયજ્ઞ

☞ માર્કંડેય પુરાણ પર આધારિત કૃતિ : મદાલસા આખ્યાન

☞ હરિવંશ પર આધારિત કૃતિ : ચંદ્રહાસાખ્યાન

☞ અન્ય કૃતિઓ : વિષ્ણુસહસ્રનામ, ફૂવડનો ફજેતો, મહિના (વિરહ કાવ્ય), સ્વર્ગની નિસરણી, વિવેક વણઝારો(વેપારમૂલક રૂપકકાવ્ય)

► પાઠ્યપુસ્તકની કૃતિઓ :

• ધો-8 સુદામો દીઠા શ્રી કૃષ્ણ દેવ રે(ખંડકાવ્ય)	• ધો-12 કુંવરબાઈનું મામેરું (આખ્યાન ખંડ)
• ધો-9 ગોવર્ધન ગિરિધારણ(આખ્યાન)	• ધો-12 પણ કન્યા નળની વાટ (આખ્યાન ખંડ)
• ધો-9 પછી શામળિયોજી બોલિયા(આખ્યાન ખંડ)	• ધો-12 દમયંતી સ્વયંવર(આખ્યાન ખંડ)
• ધો-11 એમ ઉગાર્યો ચંદ્રહાસ (આખ્યાન ખંડ)	

❖ પંક્તિઓ :

• નરદેવ ભીમકની સુતા દમયંતી નામે સુંદરી.	• ગોળ વિના મોળો કંસાર, માતા વિના સૂનો સંસાર.
• મારું માણેકડું રિસાયું રે શામળિયા.	• જેને વેદ પુરાણે વખાણિયો રે, મારો વહાલોજી થયો છે વાણિયો રે.
• સાધુ પિતાને દુઃખ દેવાને મારે સીમંત શાને આવ્યું?	• પછી શામળિયોજી બોલિયા, તને સાંભરે રે;
• કીડી સાંચે ને તીતર ખાય, તેમ થયું આજ મારે.	હાજી નાનપણનો નેહ, મને કેમ વિસરે રે.

► પ્રેમાનંદની પ્રતિજ્ઞા

સત્તરમાં શતકના મૂર્ધન્ય સાહિત્યકાર અને દશમસ્કંધ નામની અધૂરી કૃતિમાં ગુજરાતી ભાષા તેવો સૌપ્રથમ વાર શબ્દપ્રયોગ કરનાર તેમજ ઉત્તમ આખ્યાનોની રચનાને કારણે આખ્યાન કવિ શિરોમણિ તરીકેનું બિરુદ પામનાર પ્રેમાનંદ પોતાની યુવાન વયે સાહિત્યભાષા તરીકે ચલણમાં રહેલી હિન્દી ભાષામાં રચના કરતા હતા. આથી તેના ગુરુ (રામચરણ હરિહર)એ તેને કહ્યું ‘ઉંબરને છોડી તું ડુંગરને પૂજે કેમ?’ આથી પ્રેમાનંદે ગુજરાતી ભાષાનો ઉત્કર્ષ કરવાનું પ્રણ લીધું અને જ્યાં સુધી ગુજરાતી ભાષાની પ્રતિષ્ઠા બીજી ભાષા જેવી ન થાય ત્યાં સુધી પાઘડી નહીં પહેરવાનો સંકલ્પ કર્યો હતો. પ્રેમાનંદની આ પ્રતિજ્ઞા તેમની ગુજરાતી ભાષા પ્રત્યેની અનન્ય લાગણી દર્શાવે છે. તેમણે આ પ્રતિજ્ઞા જીવનભર નિભાવી હતી. પોતાની છેલ્લી અવસ્થામાં પુત્રના કહેવાથી એક વાર પાઘડી પહેરી હોવાનું માનવામાં આવે છે.

7. શામળ વીરેશ્વર ભટ્ટ(1694-1769)

- જન્મ-વૈંગણપુર, (હાલનું ગોમતીપુર, અમદાવાદ)
- પિતા - વીરેશ્વર ભટ્ટ, માતા - આનંદીબાઈ

❖ વિશેષતા :

- ★ ગુજરાતી સાહિત્યમાં ઉત્તમ પદ્યવાર્તાકાર તરીકે પ્રસિદ્ધ શામળ પદ્યવાર્તા ઉપરાંત છપ્પા, ચોપાઈ અને ઉખાણાં પણ આપે છે.

- ★ પોતાને આશ્રય આપનાર કણબી લેઉઆ પટેલ રખીદાસને દાનેશ્વરી કર્ણ, ભોજ સમોવડ ભૂપ અને રખિયલ રૂડો રાજવી કહીને બિરદાવનાર શામળે પ્રેમાનંદ સાથે સાહિત્યની બાબતમાં ઝઘડો કર્યો હોવાનું પણ માનવામાં આવે છે, જો કે તેનું કોઈ પ્રમાણ મળતું નથી.
- ★ પોતાના આશ્રયદાતા રખીદાસને ઋણ ચૂકવવા માટે શામળે, "ભાભારામ"ની વાર્તા લખી હતી. જે મૌલિક વાર્તા છે જે સિંહાસનબત્રીસીમાં સમાવવામાં આવી છે.

3. મણિલાલ નભુભાઈ દિવેદી (1858-1898)

■ જન્મ: નડિયાદ

■ બિરુદ : અભેદમાર્ગના પ્રવાસી, બ્રહ્મનિષ્ઠ (આનંદશંકર ધ્રુવ)

✳ વિશેષતા :

✳ આર્ય સંસ્કૃતિના પ્રખર પુરસ્કર્તા ગણાતા એવા મણિલાલને આનંદશંકર ધ્રુવે અભેદમાર્ગના પ્રવાસી અને બ્રહ્મનિષ્ઠ તરીકે ઓળખાવ્યા હતા.

- ✳ પ્રિયંવદા અને સુદર્શન નામના સામયિકના તંત્રી હતા અને ભાવનગરની શામળદાસ કૉલેજમાં પ્રાધ્યાપક તરીકે સેવા આપી હતી.
- ✳ ઈ.સ.1893માં શિકાગો ખાતે યોજાયેલ વિશ્વધર્મ પરિષદમાં ગયેલા સ્વામી વિવેકાનંદ પહેલા મણિલાલ નભુભાઈના નામ પર વિચારણા કરવામાં આવી હતી.
- ✳ અંગ્રેજી ભાષાના જાણકાર મણિલાલે Opera માટે સંગીતનાટક, Reality માટે વસ્તુગતિ, Progress માટે સંવૃદ્ધિ અને Active માટે ચંચલ એમ અનેક નવીન શબ્દો ઘડી કાઢ્યા હતા.
- ✳ ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટી માટે ‘ન્યાયશાસ્ત્ર’ નામનો ગ્રંથ રચ્યો હતો.
- ✳ ‘કાન્તા’ નામનું વખણાયેલું નાટક લખનાર અને ‘કંઈ લાખો નિરાશામાં અમર આશા છુપાઈ છે’ તેવી પંક્તિ આપનાર આ સર્જક શિક્ષાશતક પુસ્તક દ્વારા લેખનની શરૂઆત કરે છે.
- ✳ રમણભાઈ નીલકંઠે મણિલાલ દિવેદીના નાટકને ‘એક જ આશ્વાસન સ્થાન’ કહીને બિરદાવ્યું હતું.
- ✳ નાની વયથી જ આત્મવૃત્તાંત લખનારા મણિલાલ સંસ્કૃતિ ચિંતક અને ધર્મવિચારક પુરુષ તરીકે ઓળખાતા હતા.
- ✳ મણિલાલ દિવેદીએ ગૌરીશંકર ઓઝા (ગગા ઓઝા)નું ચરિત્રલેખન કરવાનું શરૂ કર્યા પછી ગૌરીશંકર ઓઝાના પુત્રો સાથે વિવાદ થતા તે ચરિત્ર લેખન પડતું મૂક્યું હતું.
- ✳ તેમણે પોતાનું આત્મવૃત્તાંત લખીને પોતાની હયાતીમાં પ્રગટ થાય તો અનેક વિવાદો થાય એવી શંકાથી પોતાના મિત્ર આનંદશંકર ધ્રુવને સોંપ્યું હતું. તેમની આત્મકથામાં તેમના અંગત જીવનની કેટલીક વાસ્તવિકતાઓ હોવાથી ગુજરાતમાં સંક્ષોભ જાગ્યો હતો. આ આત્મકથા ઈ.1979માં પ્રગટ થઈ હતી.
- ✳ તેમણે નરસિંહરાવ દિવેદીયાના કાવ્યસંગ્રહ કુસુમમાળા માટે ‘રસરૂપગંધવર્જિત’ શબ્દ વાપર્યો હતો.
- ✳ ‘સ્ત્રી કેળવણી’ અંગે ‘રાસ્તગોફતાર’ના તંત્રી સાથે ઉગ્ર વિવાદ થયો હતો.

◎ સર્જન

✳ કાવ્યસંગ્રહ : શિક્ષાશતક, આત્મનિમજ્જન

✳ અનુવાદ : માલતીમાધવ, શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા, ઉત્તર રામચરિત, પંચશતી

✳ જાણીતાં કાવ્યો : પ્રણયભંગ, યારી મસ્તાન, અહા હું એકલો, જન્મદિવસ, ગરીબાઈ, પ્રેમાગ્નિ, એક સ્વપ્ન, જામે ઈશક

✳ આત્મકથા : મણિલાલ નભુભાઈનું આત્મવૃત્તાંત

✳ નાટકો : કાન્તા, નૃસિંહાવતાર

✳ નવલકથા : ગુલાબસિંહ (લોર્ડ લિટનની ઝેનોની નામની નવલકથાનું રૂપાંતર છે.)

✳ નિબંધ સંગ્રહો : સુદર્શનગદ્યાવલિ, નારીપ્રતિષ્ઠા, પ્રાણ, બાલવિકાસ

► પાઠ્યપુસ્તકની કૃતિઓ : ધો-9 સ્વાશ્રય(નિબંધ)

❖ પંક્તિઓ :

કંઈ લાખો નિરાશામાં અમર આશા છુપાઈ છે.

ખફા ખંજર સનમનામાં, રહમ ઊંડી લપાઈ છે.

“માનવીની અંદર જને સમાઈ જાય તે સ્વાભિમાન અને માનવીની બહાર જે છલકાઈ જાય તે અભિમાન”

10. ન્હાનાલાલ દલપતરામ (1877-1946)

- જન્મ: ઈ.સ. 1877 માં 16મી માર્ચ અને વિક્રમ સંવત 1933 ના ચૈત્ર સુદ-1 (ગુડી પડવો)ના રોજ અમદાવાદમાં થયો હતો.
- ઉપનામ : પ્રેમભક્તિ
- બિરુદો : કવિ સમ્રાટ, શ્રેષ્ઠ રસ કવિ, ગુજરાતના કવિવર, ડોલનશૈલીના પિતા, પ્રફુલ્લ અમીવર્ષણ ચંદ્રરાજ (કાન્ત)

✠ વિશેષતા :

- ✦ ઘરેથી રિસાઈને નાસી જવાનું ન્હાનાલાલે સોળ વર્ષ સુધીની ઉંમરમાં ત્રણ વાર કરેલું. નિશાળે બેસાડતી વખતે તેમની અટક કવિ લખવામાં આવી હતી.
- ✦ 'પૂર્વજોને જે પૂજતો નથી તે નગુણો પિતૃદોષી છે.' આવું વિધાન લખનાર ન્હાનાલાલે ચાર દળદાર પુસ્તકોમાં 'કવીશ્વર દલપતરામ'નામથી પિતૃચરિત્ર લખ્યું છે અને 'પિતૃતર્પણ' નામથી કવિ કાવ્ય પણ લખ્યું છે.
- ✦ 'કાશીરામ દલે' ન્હાનાલાલના વિદ્યાગુરુ અને સંસ્કાર ગુરુ હતા.
- ✦ કવિતા એટલે વિશ્વની રસપ્રભા અને પરબ્રહ્મની આનંદકલા – આવું ન્હાનાલાલ માનતા હતા.
- ✦ પારસીઓના આગમનને વર્ણવતું 'દૂધમાં સાકર' નામનું કાવ્ય લખ્યું હતું.
- ✦ દલપતરામનાં પાંચ સંતાનોમાં ચોથા અને ત્રીજી પત્ની રેવાબાની કૂખે અવતરેલા ન્હાનાલાલ ગુજરાતી સાહિત્યમાં ઊર્મિકવિ તરીકે જાણીતાં હતા. તેમણે 'મુંબઈ યુનિવર્સિટી છે તો ન્હાનાલાલ છે' તેમ કહ્યું હતું.
- ✦ ગદ્યપદ્યનાં મિશ્રણવાળી શૈલી એટલે ડોલનશૈલી. આ શૈલીમાં સર્જનની શરૂઆત કરનાર ન્હાનાલાલ 'વસંતોત્સવ' શીર્ષકથી ડોલનશૈલીમાં લખાયેલી પ્રથમ કૃતિ આપે છે. તેમણે ઈ.1894 માં પોતાના માટે 'પ્રેમભક્તિ' ઉપનામ રાખ્યું હતું.
- ✦ ઈન્દુકુમાર એ ન્હાનાલાલની પ્રથમ નાટ્યકૃતિ છે.
- ✦ ગાંધીજીની સત્યાગ્રહની ભાવનાને ગળથૂથીની માફક બાળકોને પાવા માટે 'સાયના સિપાઈ' નામનું બાળકાવ્ય અને ઈ.સ. 1919માં ગાંધીજીની પચાસમી જન્મજયંતીના વર્ષમાં 'ગુજરાતનો તપસ્વી' નામનું નોંધપાત્ર કાવ્ય ગાંધીજીને ઉદ્દેશીને લખે છે.
- ✦ પોતાની વિશ્વગીતા નામની કૃતિને ભાવ એકાગ્રતાની સાંકળે સંગઠાયેલી કૃતિ કહે છે.
- ✦ રાજકોટ રાજ્યના સર ન્યાયાધીશ, નાયબ દીવાન અને કાઠિયાવાડ એજન્સીના શિક્ષણાધિકારી તરીકે કાર્ય કરનારા ન્હાનાલાલ ગાંધીજીના અસહકારના આંદોલનથી પ્રેરાઈને સરકારી નોકરી છોડીને અમદાવાદ આવીને રહે છે.
- ✦ વ્યાખ્યાન માટે જવાનું થાય ત્યારે ભાડું-ભથ્થું ન સ્વીકારનારા ન્હાનાલાલ સ્વખર્ચે જ જતા પણ પોતાના વાણી સ્વાતંત્ર્ય પર નિયંત્રણ મૂકવાના કાર્યક્રમમાં તેઓ જતા જ નહીં.

◎ સર્જન

- ✦ કાવ્યસંગ્રહ: મહેરામણનાં મોતી, સોહાગણ, ન્હાના ન્હાના રાસ(ભાગ-૧ થી ૩), પ્રેમભક્તિ ભજનાવલી, બાળકાવ્યો, પાનેતર કેટલાંક કાવ્યો (ભાગ-૧ થી ૩), ચિત્રદર્શનો, ગીત મંજરી(ભાગ 1,2)
- ✦ જાણીતાં કાવ્યો : ગુજરાતનો તપસ્વી, એક જવાલા જલે, શરદપૂનમ, ઓજ અને અગર, નવયૌવના, બ્રહ્મવીઝણો, પિતૃતર્પણ ઝીણા ઝીણા મેહ, વીરની વિદાય, કુલયોગિની, સૌરાષ્ટ્રનો સાધુ, કાઠિયાણીનું ગીત
- ✦ નાટકો: રાજર્ષિ ભરત, જયાજયંત, પુણ્યકંથા, સંઘમિત્રા, વિશ્વગીતા, પ્રેમકુંજ, શ્રી હર્ષદેવ, ઈન્દુકુમાર(ભાગ 1 થી 3) જહાંગીર- નૂરજહાં, શાહાનશાહ-અકબરશાહ
- ✦ મહાકાવ્ય : કુરુક્ષેત્ર
- ✦ દીર્ઘકાવ્ય : હરિસંહિતા
- ✦ વિવેચન: જગત કાદંબરીઓમાં સરસ્વતીચંદ્રનું સ્થાન, સાહિત્યમંથન, આપણા સાક્ષરરત્નો
- ✦ જીવન ચરિત્ર: કવીશ્વર દલપતરામ (ચાર ગ્રંથ)
- ✦ કથાકાવ્યો: વસંતોત્સવ, દ્વારિકાપ્રલય • લઘુવાર્તાસંગ્રહ – પાંખડીઓ (1930)

► પાઠ્યપુસ્તકની કૃતિઓ :-

- ધો-10 તાજમહેલ (કાવ્ય) • ધો-8 ખમ્મા વીરાને (રાસ/ગીત)
- ધો-9 વીરની વિદાય (ગીત) • ધો-11 હરિના દર્શન (ભક્તિગીત) • ધો-12 ભરતગોત્રના લજજાચીર(નાટ્યાંશ)

❖ પંક્તિ :

- અસત્યો માંહેથી પ્રભુ પરમ સત્યે તું લઈ જા.
- વિરાટનો હિંડોળો ઝાકમઝોળ,
કે આભને મોભે બાંધ્યા એમાં દોર
- સાયના સિપાઈ અમે સાયના સિપાઈ,
સાય અમારી તરવારો, ને સાયની બાંધી સવાઈ.
- પાર્થને કહો ચડાવે બાણ, હવે તો યુદ્ધ એ જ કલ્યાણ.
- ઓ રસ તરસ્યાં બાળ, રસની રીત મ ભૂલશો.
- પ્રભો અંતરયામી જીવન જીવના દીનશરણા .
- નમું છું વંદું છું વિમલમુખ સ્વામી જગતના.

- ગણ્યા ગણાય નહીં, વીણ્યા વિણાય નહીં.
- ધન્ય હો ધન્ય જ પુણ્યપ્રદેશ, અમારો ગુણિયલ ગુર્જર દેશ.
- ખમ્મા વીરાને જાઉં વારણે રે લોલ,
મોઘામૂલો છે મારો વીર જો... ..
- આભને ઝરૂખે હે ઊભો તો હું એકલો હોજી
- લજજા નમેલું નિજ મંદ પોપયું,
કો મુગ્ધ બાલા શરમાતી આવ રે.
- ઝીણા ઝરમર વરસે મેહ,ભીંજે મારી ચૂંદલડી

11. અરદેશર ફરામજી ખબરદાર (1881-1953)

- જન્મ:ઈ.સ.1881માં ગુજરાતના દમણ ગામમાં થયો.
- ઉપનામ: અદલ, મોટાલાલ
- બિરુદો : પારસી કવિ, આલુ કવિ, બુચા કવિ, ગુજરાતી ભાષાના પ્રથમ રાષ્ટ્રીય શાયર

✳ વિશેષતા :

- ✦ 'જ્યાં જ્યાં વસે એક ગુજરાતી, ત્યાં ત્યાં સદાકાળ ગુજરાત' જેવી અમર કવિતા આપનાર અને ગુણવંતી ગુજરાતનું ગાન ગાનારા પારસી કવિ ખબરદારને રા.વિ.પાઠકે પ્રથમ રાષ્ટ્રીય શાયર કહ્યા હતા.

- ✦ મરાઠી સાહિત્યમાં પ્રચલિત પવાડાનો પ્રકાર સૌપ્રથમવાર ખેડનાર ખબરદાર ગાંધીબાપુનો પવાડો અને શ્રીજી ઈરાનશાહનો પવાડો નામની કૃતિ આપે છે.
- ✦ 'સો દષ્ટાંતિક દોહરા', (ઈ.1897) તેમની પહેલી રચના છે. અને કીર્તનિકા (ઈ.1953) છેલ્લી રચના છે. તેમણે લખેલું રત્નાહરણ ગુજરાતનું સૌપ્રથમ રાજદ્રોહી કાવ્ય ગણાય છે. તેમણે મલબારીની કૃતિઓ પરથી પ્રેરણા લઈને 'ઈકા' નામધારી અનેક સંગ્રહો આપ્યા છે.
- ✦ ગુજરાતની કીર્તિ અને ગૌરવ ગાઈને રાષ્ટ્રભાવના જગાડનાર અગ્રણી કવિ ગણાય છે. તેમણે અંગ્રેજી કાવ્યો પણ લખ્યાં હતાં.
- ✦ 'ગુજરાતનો તપસ્વી' અને 'બ્રહ્મદીક્ષા' જેવા ન્હાનાલાલના કાવ્યોની શૈલીનું કટાક્ષપૂર્ણ અનુકરણ કરીને તેમણે 'પ્રભાતનો તપસ્વી' અને 'કુકકુટદીક્ષા' જેવા કાવ્યો આપ્યા હતા.
- ✦ ભારતના કવિઓ જ્યારે બહુધા કોયલને પ્રણયના ગીતો ગાતા હતા ત્યારે ખબરદારે વીરરસને દેશભક્તિના ગીતો ગાયા. સુંદરમ્ની દષ્ટિએ આ તેમની કવિતા પ્રવૃત્તિનું તેજસ્વી પાસું છે.
- ✦ ખબરદારે શૃંગારરસને બદલે વીરરસને રસરાજ કહ્યો છે.
- ✦ 'ભારતનો ટંકાર' અને 'રાષ્ટ્રિકા' સંગ્રામના ગીતો ગાયા છે. ખબરદારે અંગ્રેજી કાવ્યો પણ આપ્યા છે.
- ✦ તેમનો પરિવાર પહેલા 'હિંગવાળા' અને 'પોસ્ટવાળા' તેવી અટક ધરાવતો હતો. પાછળથી તેમના કુટુંબની બાહોશીને લીધે 'ખબરદાર' અટક પ્રાપ્ત થઈ હતી.

◎ સર્જન

- ✦ કાવ્યસંગ્રહ : કાવ્યરસિકા, રાસચંદ્રિકા, વિલાસિકા, ભજનિકા, પ્રકાશિકા, રાષ્ટ્રિકા, કલ્યાણિકા, કીર્તનિકા, સંદેશિકા, ભારતનો ટંકાર નંદનિકા
- ✦ નોંધપાત્ર કાવ્ય રચનાઓ : મૃત્યુનું નૃત્ય, અમારો દેશ,ભાઈબીજ, શૂન્ય પિંજર, ગુણવંતી ગુજરાત, દેવીનું ખપ્પર, ખાંડાની ધારે હલ્દીઘાટીનું યુદ્ધ, ગુજરાતનો યજ્ઞકુંડ, ગાંધી બાપુનો પવાડો, સદાકાળ ગુજરાત, અટૂલી બાળા(ખંડકાવ્ય), નર્મદનું મંદિર, શ્રીજી ઈરાનશાહનો પવાડો, શ્રવણ વધ (ખંડકાવ્ય), માતા અને તેનું બાળ(ખંડકાવ્ય) પુરોહિતની રાજભક્તિ(ખંડકાવ્ય)
- ✦ વિવેચન : ગુજરાતી કવિતાનો રચનાકાળ

પાઠ્યપુસ્તક આધારિત સર્જકો અને અન્ય અગત્યના સર્જકો

★ આગળના પ્રકરણ નં. 4 થી 9 માં તમામ સર્જકોની વિશેષ માહિતી આપવામાં આવી છે અને પાઠ્યપુસ્તકોની માહિતી પણ સમાવી લેવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. આ પ્રકરણમાં બાકી રહેતા અને પાઠ્યપુસ્તકમાં જેમની કૃતિઓનો સમાવેશ થયો છે અને પરીક્ષા માટે અગત્યના છે, તેવા સર્જકોને સમાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. યાદી થોડી લાંબી છે પણ વર્ષ 2018ની કેટલીક પરીક્ષાઓનાં પ્રશ્નપેપરોનો અભ્યાસ કરતાં આ પ્રકરણ તમારા માટે અગત્યનું બની રહેશે. થોડા રસ સાથે વારંવાર પુનરાવર્તન કરવાથી અને પરીક્ષાની દૃષ્ટિએ તમને લગતી અગત્યની બાબતની અલગ નોંધ કરી લેવાથી આ પ્રકરણ તમને મદદરૂપ બનશે.

ક્રમ	સર્જકનું નામ	વિશેષતા	સર્જન
1	ધનાભગત(18મું શતક) વતન-ધોળા જંકશન (તા. ઉમરાળા. જિ. ભાવનગર) મૂળનામ- ધના કેશવ કાકડિયા જ્ઞાતિ - લેઉઆ પટેલ	■ ભક્તિભાવના સાથેનું જીવન વિતાવતા જઈને ભજનની રચના કરનાર ધના ભગતની સમાધિ ભાવનગર જિલ્લાના ઉમરાળા તાલુકાના ધોળા ખાતે આવેલી છે. જે તીર્થધામ ધનાભગતની જગ્યા નામથી ઓળખાય છે.	નોંધ : તેમના જીવન - કવન વિશે વિશેષ માહિતી પ્રાપ્ત નથી ♦ પા.પુ. કૃતિ : ધો-12 રામબાણ(પદ/ભજન)
2	નટવરલાલ પ્રભુલાલ બુચ જન્મ - ગોંડલ (1906-2000) વ્યવસાય-અધ્યાપક બિરુદ - ઉત્તમ હાસ્યકાર (જયોતીન્દ્ર દવે)	■ લોકભારતીના ઉપનિયામક પદે રહી ચૂકેલા ન.પ્ર.બુચ ગુજરાતી કવિ અને હાસ્યકાર તરીકે પ્રસિદ્ધ હતા. ■ તેમને જયોતીન્દ્ર દવે હાસ્ય પારિતોષિક અને દર્શક ઍવોર્ડ પ્રાપ્ત થયાં છે.	• રામરોટી પહેલી • રામરોટી બીજી(બનાવટી ફૂલો) • રામરોટી ત્રીજી • છેલ્લેલું • હળવાં ફૂલ • કાગળનાં કેસૂડાં ♦ પા.પુ. કૃતિ : ધો-12 ઉછીનું માગનારાઓ (હાસ્ય નિબંધ)
3	શ્યામ સાધુ (1941-2001) મૂળનામ - શામળદાસ મૂળદાસ સોલંકી વતન - જૂનાગઢ અભ્યાસ - મેટ્રિક	■ અલગારી જીવન જીવનારા આ સર્જકનું સમગ્ર કાવ્યસર્જન ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમી દ્વારા સંજુ વાળાના સંપાદન તળે 'ઘર સામે સરોવર' નામથી પ્રકાશિત થયું છે.	• યાયાવરી (1972)(પ્રથમ ગઝલ સંગ્રહ) • થોડાં બીજાં ઇન્દ્રધનુષ્ય • આત્મકથાનાં પાનાં ♦ પા.પુ. કૃતિ : ધો-12 જુઓ(પથ્થરો બોલે તો બોલાવી જુઓ) (ગઝલ)
4	પ્રફુલ્લ નંદશંકર દવે (1931-2009) જન્મ- વડોદરા વતન - નડિયાદ ઉપનામ - ઇવાડેવ	■ સહજ રીતે સર્જન કરતાં જઈને ગુજરાતી સાહિત્યમાં નોંધપાત્ર યોગદાન આપ્યું હતું. ■ 'ઈસુના ચરણે' ખ્રિસ્તી બનેલ સ્વમાની હિંદુ નારીની નિષ્ફળ પ્રેમકથા છે.	• આગંતુક, તરંગિણીનું સ્વપ્ન, તહોમતદાર, કાળરાક્ષસ, છેલ્લું ફરમાન (વાર્તાસંગ્રહ) • ઈસુના ચરણે, મિશ્રલોહી, પ્રેયસી(લઘુનવલ) ♦ પા.પુ. કૃતિ : ધો-12 સેલ્વી પંકજમ્(નવલિકા) (આગંતુકમાંથી)
5	ઈન્દુલાલ ફૂલચંદ ગાંધી (1905-1986) વતન-મકનસર(મોરબી)	■ ઈન્દુલાલ ગાંધીએ 'આંધળી માનો કાગળ' નામનું નોંધપાત્ર કાવ્ય આપેલું જે આજે પણ એટલું જ લોકપ્રિય છે.	• તેજરેખા, જીવનનાં જળ, ખંડિત મૂર્તિઓ, શતદલ ,ગોરસી, ઈંધણા, ઉન્મેષ (કાવ્યસંગ્રહ) ♦ પા.પુ. કૃતિ : ધો-12 ભાણી(કથાકાવ્ય)

ભળતી ફિતિલી ભુલભુલામણી

- + ગુજરાતી સાહિત્યમાં ખૂબ જ તૈયારી પછી પણ એક બાબત મુશ્કેલીરૂપ બનતી હોય છે અને એ છે માહિતીમાં થતો સમાનતાનો આભાસ. ઘણા સર્જકો, કૃતિઓ કે બાબતોમાં રહેલી સમાનતા પરીક્ષાર્થીને મૂંઝવતી હોય છે ત્યારે પાઠ્યપુસ્તકો અને સંદર્ભ- ગ્રંથો માંથી એકઠી કરેલી આ માહિતી તમને સફળતા સુધી લઈ જવાનો સંતોષ આપશે.
- + હેમચંદ્રનો જન્મ કારતક મહિનાની પૂર્ણિમાની રાત્રે થયો હતો અને રવિશંકર શિવરામ વ્યાસ (રવિશંકર મહારાજ)નો જન્મ શિવરાત્રીના દિવસે થયો હતો. મધ્યયુગનો નોંધપાત્ર સાહિત્યકાર અખો અખાત્રીજને દિવસે જનમ્યો હતો તેમજ સહજાનંદ સ્વામી તરીકે ઓળખાતા અને ઈશ્વરનો અવતાર ગણાતા ઘનશ્યામ પાંડે (નીલકંઠ વર્ણી) રામનવમીને દિવસે જનમ્યા હતા. પંડિતયુગના પુરોધા તરીકે ઓળખાતા ગોવર્ધનરામ માધવરામ ત્રિપાઠીનો જન્મ વિજયાદશમીને દિવસે થયો હતો અને વર્ષ 2018માં અવસાન પામેલા વિનોદ ભટ્ટ 1938ની ઉત્તરાયણના દિવસે જનમ્યા હતા ગાંધીજીના આધ્યાત્મિક ગુરુ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રનો જન્મ કારતક મહિનાની પૂર્ણિમાના દિવસે (દેવદિવાળી) થયો હતો. ન્હાનાલાલનો જન્મ ગુડી પડવાને દિવસે થયો હતો અને રામનારાયણ વિશ્વનાથ પાઠકનો જન્મ ચૈત્રી પૂર્ણિમા (હનુમાન જયંતી) ના દિવસે થયો હતો. આ વિવિધ સાહિત્યકારોની જન્મતિથિ યોગાનુયોગે વિવિધ તહેવારો સાથે સંકળાયેલી છે.
- + ગુજરાતી સાહિત્યમાં આખ્યાન સાહિત્ય સ્વરૂપના પિતા ભાલણ ગણાય છે, પરંતુ ગુજરાતી સાહિત્યનું પ્રથમ આખ્યાન આદ્યકવિશ્રી નરસિંહ મહેતા રચિત ‘સુદામાચરિત્ર’ ગણાય છે અને આખ્યાન કવિ શિરોમણિ તરીકે પ્રેમાનંદ ઓળખાય છે.
- + ‘કુરુક્ષેત્ર’ શીર્ષકથી દર્શકે(મનુભાઈ રાજારામ પંચોળી) મહાભારત પર આધારિત નવલકથા લખી છે જ્યારે કવિ ન્હાનાલાલે ‘કુરુક્ષેત્ર’ નામથી મહાકાવ્ય લખ્યું છે.
- + નરસિંહ મહેતા દામોદર કુંડમાં સ્નાન કરવા જતી વખતે રામશ્રી રાગમાં પદો ગાતા હતા અને પરત ફરતી વખતે ઝૂલણા છંદમાં પ્રભાતિયાં ગાતા હતા.
- + નળાખ્યાન એ મહાભારતના નૈષધચરિત્ર પરથી લેવામાં આવેલી આખ્યાન કૃતિ છે આ કૃતિ એક કરતા વધારે સર્જકોએ લખી છે, ત્યારે યાદ રાખશો કે સૌપ્રથમ નળાખ્યાન ભાલણે ત્યારબાદ નાકર નામના સાહિત્યકારે લખ્યું અને ત્રીજા ક્રમે પ્રેમાનંદે નળાખ્યાન લખ્યું હતું.
- + ગુજરાતી ભાષામાં સૌપ્રથમ રાષ્ટ્રીય શાયર તરીકે અરદેશર ફરામજી ખબરદાર ઓળખાય છે જ્યારે મહાત્મા ગાંધીએ

- પહાડના બાળક તરીકે ઓળખાતા ઝવેરચંદ મેઘાણીને રાષ્ટ્રીય શાયરનું બિરુદ આપ્યું હતું અને લાભશંકર રાવળ ‘શાયર’ ઉપનામથી જાણીતાં છે.
- + ઈ.સ.1200થી 1500 સુધી માળવા રજપૂતાના ગુજરાતમાં એક જ ભાષા સ્વરૂપ પ્રચલિત હતું, જેને તેસ્સિતોરી જૂની ‘પશ્ચિમી રાજસ્થાની’ તરીકે ઓળખાવે છે.
- + ઝવેરચંદ મેઘાણીના પિતાનું નામ કાળીદાસ છે અને યુનીલાલ મડિયાના પિતાનું નામ પણ કાળીદાસ છે. ધ્યાનમાં રાખવું.
- + અખાએ અને પદ્મનાભે ગુજરાતી ભાષાને ‘પ્રાકૃત’ ભાષા ગણાવી છે, જ્યારે ભાલણ ‘અપભ્રંશભાષા’ અને ‘ગુર્જર ભાષા’ તરીકે ઓળખાવે છે. તો વિશ્વશાંતિના કવિ ઉમાશંકર જોષીએ ગુજરાતી ભાષાને ‘મારુ ગુર્જર’ તરીકે ઓળખાવી છે.
- + ‘લક્ષ્મી’એ દલપતરામે આપેલું ગુજરાતી ભાષાનું સૌપ્રથમ રૂપાંતર (ઈ.1850) પામેલું (ગ્રીક નાટ્યકાર એરિસ્ટો ફેનિસની પ્લુટસ કૃતિને આધારે) નાટક ગણાય છે અને નગીનદાસ મારફતિયા દ્વારા લખાયેલું ‘ગુલાબ’ એ ગુજરાતી ભાષાનું સૌપ્રથમ મૌલિક નાટક ગણાય છે.
- + ‘લઘરો’ એ લાભશંકર ઠાકરે સર્જેલું પાત્ર છે અને ‘પુનર્વસુ’ તેનું ઉપનામ છે અને તેઓ વ્યવસાયે વેદ હતા.
- + ગુજરાતી સાહિત્યમાં અંગ્રેજી કવિતાઓ લખવાનો શ્રેય મલબારી, ગોવર્ધનરામ, કાન્ત, ખબરદાર અને બ.ક. ઠાકોરને ફાળે જાય છે. – આ સર્જકોએ સફળતાપૂર્વક અંગ્રેજી કવિતાઓ સર્જી હતી.
- + ‘ગુજરાતનો તપસ્વી’ કાવ્ય ન્હાનાલાલનું છે તો ‘પ્રભાતનો તપસ્વી’ કાવ્ય અરદેશર ખબરદારનું છે.
- + વ્યાકરણશાસ્ત્ર વિશે લખાયેલાં પુસ્તકોમાં દલપતરામે દલપતપિંગળ લખ્યું રણછોડભાઈ ઉદયરામ દવેએ રણપિંગળ લખ્યું અને રા.વિ. પાઠકે બૃહદ્પિંગળ લખ્યું.
- + ‘જનમટીપ’ કૃતિના સર્જક ઈશ્વર પેટલીકર છે જ્યારે ‘મરણટીપ’ કૃતિ જયંતી ગોહિલ(માય ડિયર જયુ)ની છે.
- + “ વીજળીના ચમકારે” શીર્ષકથી લખાયેલું પુસ્તક શ્રી વિનોદ જોશીનું છે અને ‘વીજળીના ચમકારે મોતીડા પરોવો’ કાવ્યપંક્તિ ગંગાસતીની છે.
- + ‘સ્વર્ગ અને પૃથ્વી’ વાર્તાના સર્જક સ્નેહરશ્મિ(ઝીણાભાઈ દેસાઈ) છે જ્યારે ‘પૃથ્વી અને સ્વર્ગ’ વાર્તાના સર્જક ગૌરીશંકર ગોવર્ધનરામ જોષી(ધૂમકેતુ) છે.
- + ‘ઘડીક સંગ’ કાવ્યના સર્જક નિરંજન ભગત છે અને ‘આપણો ઘડીક સંગ’ શીર્ષકથી લખાયેલી નવલકથા શ્રી દિગ્ગીશ મહેતાની છે.

પાઠ્યપુસ્તકોની અનુક્રમણિકા

ધોરણ - 5

ક્રમ	કૃતિ	સાહિત્ય પ્રકાર	સર્જક	સંદર્ભગ્રંથ
(સત્ર -1)				
1.	ચબૂતરો	ચિત્રપાઠ		
2.	પર્વત તારા	પ્રાર્થના	સુરેશ દલાલ	
3.	મહેનતનો રોટલો	બોધકથા	પન્નાલાલ પટેલ	
4.	સુંદર સુંદર	પ્રકૃતિગીત	ધર્મેન્દ્ર માસ્તર	
5.	શરદીના પ્રતાપે	હાસ્યકથા	જયોતીન્દ્ર દવે	
6.	નર્મદામૈયા	પ્રવાસવર્ણન	રમણલાલ સોની	
7.	અલ્લક દલ્લક	ઊર્મિગીત	બાલમુકુન્દ દવે.	
(સત્ર-2)				
8.	ચરણોમાં	ઊર્મિગીત	યોસેફ મેકવાન	
9.	કદર	લોકકથા	દોલત ભટ્ટ	
10.	ભૂલની સજા	નાટક	પ્રકાશ લાલા	
11.	હિંડોળો	લોકગીત		
12.	અપંગનાં ઓજસ	પ્રસંગકથા	કુમારપાળ દેસાઈ	
13.	ભારત રત્ન : ડો. આંબેડકર	જીવનચરિત્ર	હાસ્યદા પંડ્યા	
14.	ઊડે રે ગુલાલ	ઊર્મિગીત	નટવર પટેલ	
15.	સુભાષિતો			
પૂરક વાંચન				
1.	અભિનંદન	કાવ્ય	ભાગ્યેશ જહા	
2.	કેટલાક પ્રસંગો			
3.	ખીચડી પકાવું છું			
4.	મૂલ્યવાન ભેટ		જયોતિબહેન ગાંધી	
5.	અમે બાંધવો સરદારના		ઉષા ઉપાધ્યાય	

ધોરણ - 6

ક્રમ	કૃતિ	સાહિત્ય પ્રકાર	સર્જક	સંદર્ભગ્રંથ
(સત્ર -1)				
1.	રેલવે-સ્ટેશન	ચિત્રપાઠ	—	—
2.	હિંદમાતાને સંબોધન	પ્રાર્થનાગીત	મણિશંકર ભટ્ટ	
3.	દ્વિદલ	બોધવાર્તા	ડો.આઈ.કે. વીજળીવાળા	પ્રેમનો પગરવ
4.	રવિશંકર મહારાજ	જીવનચરિત્ર	ધીરુભાઈ પરીખ	
5.	મહેનતની મોસમ	પ્રકૃતિગીત	નાથાલાલ દવે	
6.	લેખણ ઝાલી નો રહી	લોકકથા	જોરાવરસિંહ જાદવ	

7.	પગલે-પગલે	શૌર્યગીત	સંતબાલ	
8.	બિરબલની યુક્તિ	ચાતુર્ય કથા	—	
9.	પાદર	નિબંધ	કિશોરસિંહ સોલંકી	સુગંધનો સ્વાદ
(સત્ર-2)				
10.	આલાલીલા વાંસડિયા	લોકગીત	—	—
11.	એક જાદુઈ પત્રની વાર્તા	હાસ્યકથા	ડૉ. રતિલાલ બોરીસાગર	—
12.	રાવણનું મિથ્યાભિમાન	કથાકાવ્ય	ગિરધર	ગિરધરકૃત રામાયણ
13.	સાગરકાંઠાનો પ્રવાસ	પ્રવાસવર્ણન	રઘુવીર ચૌધરી	
14.	સારા અક્ષર	સંવાદ	પિંકીબહેન પંડ્યા	
15.	ગુજરાત મોરી મોરી રે	ઊર્મિગીત	ઉમાશંકર જોશી	સમગ્ર કવિતા
16.	માતૃહૃદય	સાહસકથા	કનૈયાલાલ રામાનુજ	
17.	સુગંધ કચ્છની....!	પત્રલેખન	ડૉ. દર્શના ધોળકિયા	
18.	સુભાષિત			
પૂરકવાચન				
1.	શેરીએ આવે સાદ	પ્રકૃતિગીત	રાજેન્દ્ર શાહ	મોરપીંછ
2.	કાબુલી	સંવેદન કથા	રવીન્દ્રનાથ ટાગોર	
3.	રૂપાળું મારું ગામડું	ભાવગીત	જયંતીલાલ માલધારી	
4.	સાચી વિદ્યા	પૌરાણિક કથા		
5.	સેવામૂર્તિ : પરીક્ષિતલાલ મજમુદાર	જીવનચરિત્ર	હરીશ મંગલમ્	

ધોરણ - 7

ક્રમ	કૃતિ	સાહિત્ય પ્રકાર	સર્જક	સંદર્ભગ્રંથ
(સત્ર -1)				
1.	મેળામાં	ચિત્રપાઠ		
2.	આજની ઘડી રળિયામણી	ભક્તિગીત	નરસિંહ મહેતા	
3.	પરીક્ષા	બોધકથા	પન્નાલાલ પટેલ	
4.	બે ખાનાનો પરિગ્રહ	પ્રસંગ વર્ણન	મનુબહેન ગાંધી	
5.	રાનમાં	પ્રકૃતિગીત	ધ્રુવ ભટ્ટ	
6.	ભીખુ	સંવેદન કથા	ગૌરીશંકર જોશી	
7.	જીવનપાથેય	આત્મકથાખંડ	કાકા કાલેલકર	સ્મરણયાત્રા
8.	માલમ હલેસા માર	લોકગીત	—	
9.	બાનો વાડો	નિબંધ	પ્રવીણ દરજી	ગાતાં ઝરણાં
10.	વલયની અવકાશી સફર	વિજ્ઞાનકથા	કિશોર અંધારિયા	વલયની અવકાશીસફર
(સત્ર -2)				
11.	અખબારી નોંધ		ડૉ.ચંદ્રકાન્ત મહેતા	
12.	જનની	ઊર્મિગીત	બોટાદકર	રાસતરંગિણી
13.	હાઈસ્કૂલમાં	આત્મકથાખંડ	ગાંધીજી	સત્યના પ્રયોગો
14.	ભમીએ ગુજરાતે: દક્ષિણ ભણી	પ્રવાસલેખ	ચંદ્રવદન ચી. મહેતા	ભમીએ ગુજરાતે: ન વાટે...
15.	આવ, ભાણા આવ !	હાસ્યકથા	શાહબુદ્દીન રાઠોડ	સજજનમિત્રોના સંગાથે

5.	રામબાણ	પદ/ભજન	ધના ભગત	—
6.	ઉછીનું માગનારાઓ	હાસ્યનિબંધ	નટવરલાલ બુચ	રામરોટી બીજી
7.	શ્યામ રંગ સમીપે	ગરબી	દયારામ	
8.	અમરનાથની યાત્રાએ	પ્રવાસનિબંધ	વિનોદિની નીલકંઠ	
9.	ભવના અબોલા	લોકગીત	અજ્ઞાત	
10.	યુધિષ્ઠિર યુદ્ધવિષાદ	નાટયાંશ	ઉમાશંકર જોશી	
11.	ઊર્મિલા	ખંડકાવ્ય	કવિ બોટાદકર	
12.	સૌજન્યશીલ પ્રભાશંકર	ચરિત્રનિબંધ	મુકુન્દરાય પારાશર્ય	પ્રભાશંકર પટ્ટણી : વ્યક્તિદર્શન
13.	મા'ત્માના માણસ	નવલિકા	ધીરુબહેન પટેલ	નાયક મણિભાઈ
14.	છેલ્લું દર્શન (આસ્વાદ)	આસ્વાદ લેખ	જયંત કોઠારી	શેષનાં કાવ્યો
15.	જુઓ	ગઝલ	શ્યામ સાધુ	યાયાવરી
16.	સેલ્વી પંકજમ્	નવલિકા	ઈવા ડેવ	આગંતુક
17.	પથ્થર થરથર ધૂજે	ગીત	નિરંજન ભગત	છંદોલય બૃહત્
18.	આંસુભીનો ઉજાસ	નવલકથાખંડ	દિલીપ રાણપુરા	આંસુભીનો ઉજાસ
19.	ઈશ્વર સર્વવ્યાપી	ચિંતનાત્મક નિબંધ	આનંદશંકર દ્રુવ	હિંદુધર્મની બાળપોથી
20.	બા એકલાં જીવે.....	ગીત	મૂકેશ જોશી	
21.	અનુરુદ્ધનો ગૃહત્યાગ	બોધકથા	ડો. હરિવલ્લભ ભાયાણી	કમળના તંતુ
22.	ભાણી	ઊર્મિકાવ્ય	ઈન્દુલાલ ગાંધી	ગોરસી
23.	સમતા અને બંધુતાના પથદર્શક ...	ચરિત્રનિબંધ	કિશોર મકવાણા	સામાજિક ક્રાંતિના મહાનાટક ડો. બાબાસાહેબ આબેડકર
24.	શરત	નવલિકા	એન્ટવ ચેખોવ	ગ્રંથ: આત્માની ઔષધિ

પૂરક વાચન

1.	જીવન અમૂલ્ય છે	ચિંતન	સંકલિત	આપઘાતની ઘાત ટાળિયે— પુસ્તક માંથી
2.	આપણો લોકવારસો	નિબંધ	ડો. હસુ યાજ્ઞિક	
3.	તું ભારતને જગાડ !	ઊર્મિકાવ્ય	રવીન્દ્રનાથ ટાગોર	ગીતાંજલિ
4.	બા, ભાઈ ક્યાં ?	લોકવાર્તા	દરબાર પુંજાવાળા	

→ ગુજરાતની કોયલ તરીકે સુપ્રસિદ્ધ પામેલ લોકગીત અને ભજનગાયિકા દિવાળીબેન પૂજાભાઈ લાઠિયા, જેઓ દિવાળીબહેન ભીલ તરીકે સમગ્ર ગુજરાતમાં જાણીતા છે. તેમનો જન્મ ૨ જૂન, ઈ.૧૯૪૩ના રોજ અમરેલી જિલ્લાના ધારી તાલુકાના દલખાણિયા ગામના એકના સામાન્ય કુટુંબમાં થયો હતો. તેમના પિતાનું નામ પૂજાભાઈ અને માતાનું નામ મોંઘીબહેન હતું. નવ વર્ષની ઉંમરે પિતાશ્રીને જૂનાગઢ રેલ્વેમાં નોકરી મળતાં તેઓ પિતાજીની સાથે જૂનાગઢ આવ્યા હતાં. ત્યાં તેમણે એક નર્સના ઘેર રસોઈ બનાવી આપવાની નોકરી પણ કરી હતી.

→ હેમુભાઈ ગઢવી નામના જાણીતા લોકગીત ગાયકે આકાશવાણી માટે દિવાળીબેનનું પ્રથમ રેકોર્ડિંગ કર્યું હતું. ત્યારબાદ તેમણે ‘હોથલ પદમણી’, ‘જેસલતોરલ’, અને ‘જસમા ઓડણ’ નામના ગુજરાતી ચલચિત્રોમાં પાર્શ્વગાયિકા તરીકે કંઠ આપ્યો હતો. તેમના કંઠે ગવાયેલ ‘મારે ટોડલે બેઠો મોર’ અને ‘પાપ તારું પરકાશ’ જેવા ગીતો આજે પણ ચિરસ્મરણીય છે. ગુજરાતી લોકગીત અને ભજનના પ્રચાર માટે તેમણે અમેરિકા, ન્યૂઝીલેન્ડ અને આફ્રિકા, લંડન સહિત ૧૫ દેશોમાં કાર્યક્રમો આપ્યા હતા.

→ ઈ.૧૯૯૦માં ભારત સરકાર તરફથી ‘પદ્મશ્રી’ અને ગુજરાત સરકારનો વાઈબ્રન્ટ એવોર્ડ તેમજ હેમુ ગઢવી એવોર્ડ જેવા સન્માનોથી સભર આ મહાન ગાયિકા ૧૯ મે, ૨૦૧૬ના રોજ જૂનાગઢ ખાતે અવસાન પામ્યાં હતાં.

જૂનાં પાઠ્યપુસ્તકોની કૃતિ

- પાઠ્ય પુસ્તકોમાં રહેલી કૃતિમાં તે કૃતિ કવિના કયા સંગ્રહમાંથી લેવામાં આવી છે તે દર્શાવ્યું છે અને તેને આધારે પરીક્ષામાં પ્રશ્નો પુછાયા છે. તો આપની સમક્ષ એ માહિતીનું સંકલન કરીને મૂકવાનો પ્રયાસ કર્યો છે.

ક્રમ	કૃતિ	સાહિત્યપ્રકાર	સર્જક	સંદર્ભગ્રંથ
1	દુર્દશાનો એટલો આભાર	ગઝલ	અબ્બાસ અબ્દુલઅલી વાસી 'મરીઝ'	આગમન
2	હજો હાથ કરતાલ	ગઝલ	રાજેન્દ્ર શુક્લ	ગુજરાતી પ્રતિનિધિ ગઝલો
3	ચિત્રવિલોપન	ખંડકાવ્ય	નરસિંહરાવ દિવેટિયા	નૂપુરજંકાર
4	આશંકા	કાવ્ય	ઉમાશંકર જોષી	સમગ્ર કવિતા
5	સીમ અને ઘર	સૉનેટ	ઉમાશંકર જોષી	સમગ્ર કવિતા
6	ભરતગોત્રનાં લજ્જાચીર	નાટક	કવિ ન્હાનાલાલ	વિશ્વગીતા
7	વીરની વિદાય	કાવ્ય	ન્હાનાલાલ	'ન્હાનાલાલ મધુકોષ'
8	માનચતુર અને ધર્મલક્ષ્મી	નવલકથા	ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી	સરસ્વતીચંદ્ર ભાગ-2
9	પાણીની દીવાલ	નવલકથા	ધ્રુવ ભટ્ટ	સમુદ્રાન્તિકે
10	વિનિપાત	ટૂંકીવાર્તા	ધૂમકેતુ	'તણખામંડળ યોથું'
11	ગોવિંદનું ખેતર	વાર્તા	ધૂમકેતુ	તણખામંડળ-1
12	પોસ્ટઑફિસ	વાર્તા	ધૂમકેતુ	તણખામંડળ ભાગ-1
13	ઈંટોના સાતરંગ	નવલકથા	મધુસૂદન ઠાકર	રૂપકથા
14	મારું બાળપણનું વન	નિબંધ સંગ્રહ	સુરેશ જોષી	જનાન્તિકે
15	ક્રિકેટનાં કામણ		બકુલ ત્રિપાઠી	ગોવિંદે માંડી ગોઠડી
16	ભેડાઘાટ માર્બલ રોકસ અને ધૂંઆધાર	નિબંધ	અમૃતલાલ વેગડ	સૌંદર્યની નદી નર્મદા
17	શૂલપાણેશ્વર	પ્રવાસ નિબંધ	અમૃતલાલ વેગડ	પરિક્રમા નર્મદામૈયાની
18	ઝાકળ જેવા અણદીઠ	ચરિત્ર નિબંધ	સ્વામી આનંદ	ધરતીનું લૂણ
19	શોભા અને સુશિમા	ટૂંકી વાર્તા	સ્વામી આનંદ	ધરતીની આરતી
20	મોહન ને મહાદેવ	ચરિત્રખંડ	નારાયણ દેસાઈ	મારું જીવન એ જ મારી વાણી
21	ઝવેરબાપા	ચરિત્રખંડ	મનુભાઈ પંચોળી	સદ્ભિઃસંગ
22	લોકશાહી અને ધર્મસહિષ્ણુતા	ચિંતનાત્મક નિબંધ	યશવંત શુક્લ	કેન્દ્ર અને પરિઘ
23	શું કરવું છે મારે ?	પદ	મીરાંબાઈ	મીરાંબાઈનાં પદો
24	જે કોઈ પ્રેમઅંશ અવતરે	પદ	દયારામ	દયારામનાં પદો
25	ઝઘડો લોચન મનનો	ગરબી	દયારામ	દયારામ રસસુધા
26	અવસાન સંદેશ	મૃત્યુ વિષયક કાવ્ય	નર્મદ	નર્મદનું મંદિર
27	મૃગતૃષ્ણા	ખંડકાવ્ય	કાન્ત	પૂર્વાલાપ
28	ચક્રવાકમિથુન	ખંડકાવ્ય	કાન્ત	પૂર્વાલાપ
29	અતિજ્ઞાન	ખંડકાવ્ય	કાન્ત	પૂર્વાલાપ
30	એક આગિયાને	કાવ્ય	કલાપી	કલાપીનો કેકારવ
31	ઘણ ઉઠાવ	કાવ્ય	સુન્દરમ્	વસુધા

અગાઉની પરીક્ષામાં પૂછાયેલ પ્રશ્નો

➤ ગુજરાત સરકાર દ્વારા લેવાયેલી વિવિધ પરીક્ષામાં પુછાયેલા પ્રશ્નોનું સંકલન આ પ્રકરણમાં પ્રસ્તુત છે. સાહિત્યના પ્રશ્નો માત્ર માહિતીલક્ષી હોવાથી વિકલ્પો ન મૂકતા પ્રશ્નોને એક વાક્યના પ્રશ્નોમાં રૂપાંતર કરીને મૂકવામાં આવ્યા છે. પ્રશ્નોનું પુનરાવર્તન ન થાય તેની કાળજી રાખવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે જેની નોંધ લેશો.

1. "બાનો ભીખુ" આત્મકથા કોની છે?— ચંદ્રકાંત પંડ્યા
2. કવિ ઉશનસૂનું પૂરું નામ જણાવો. — નટવરલાલ કુંભરદાસ પંડ્યા
3. "કુમુદ" કઈ નવલકથાની નાયિકા છે? — સરસ્વતીચંદ્ર
4. "માલતીમાધવ" કોની કૃતિ છે?— ભવભૂતિ
5. "રઘુવંશ" કોની રચના છે?— કાલિદાસ
6. "શિશુપાલવધ" ના સર્જક કોણ છે?— માઘ
7. "સત્યમ" તખલ્લુસ કયા સાહિત્યકારનું છે?—શાંતિલાલ ના. શાહ
8. "કાદંબરી" મહાકાવ્યના રચયિતા કોણ છે?— બાણભટ્ટ
9. આખ્યાન કવિ શિરોમણિ તરીકે કોણ ઓળખાય છે?— પ્રેમાનંદ
10. અખાનો જન્મ કયાં થયો હતો?— જેતલપુર
11. પ્રસિદ્ધ કવિ મુકુંદરાય પારાશર્યનું જન્મસ્થળ જણાવો. — મોરબી
12. "શામળશાનો વિવાહ" કૃતિના કવિ કોણ છે?— પ્રેમાનંદ
13. "જે કોઈ પ્રેમઅંશ અવતરે" કાવ્ય/પંક્તિના કવિ કોણ છે?— દયારામ
14. ધૂમકેતુનું મૂળ નામ શું છે?— ગૌરીશંકર ગોવર્ધનરામ જોષી
15. ધીરુભાઈ ઠાકરનું ઉપનામ શું છે?— સવ્યસાચી
16. અરદેશર ખબરદાર કયા નામથી જાણીતાં હતા?— અદલ
17. કલિકાલ સર્વજ્ઞ હેમચંદ્રનું જન્મસ્થળ જણાવો. — ધંધુકા
18. ગુજરાતના ગાલિબ તરીકે કયા ગઝલકારની ઓળખ છે?— મરીઝ (અબ્બાસ અબ્દુલ અલી વાસી)
19. ચંદ્રકાંત શેઠનું ઉપનામ જણાવો. — નંદ સામવેદી
20. કોનું નામ સમર્થ ભાષાશાસ્ત્રી તરીકે જાણીતું છે?— રા.વિ. પાઠક
21. નારાયણ સૂર્યે કઈ ભાષાના પ્રસિદ્ધ કવિ છે?—મરાઠી ભાષાના
22. "તેજરેખા" કોનો કાવ્યસંગ્રહ છે?— ઈન્દુલાલ ગાંધીનો
23. "ફૂલ ફાગણનાં" ગીતસંગ્રહના કવિ કોણ છે?— મુકુંદરાય પારાશર્ય
24. વિનોબા ભાવેનું પૂરું નામ જણાવો?— વિનાયકરાવ નરહરિ ભાવે
25. "વિચાર માધુરી" કૃતિ કોની છે?— આનંદશંકર ધ્રુવ
26. "પૃથિવીવલ્લભ" નવલકથાનો વિષય શો છે?— ઐતિહાસિક
27. "કિન્નરી" કોની કૃતિ છે. — નિરંજન ભગત
28. "કેવલ્યગીતા" કૃતિ કોની છે. — અખો
29. પ્રસિદ્ધ કવિ મણિલાલ નભુભાઈનું જન્મસ્થળ જણાવો.— નડિયાદ
30. "વેળા વેળાની છાંયડી" કોની રચના છે?— યુનીલાલ મડિયા
31. લોક કથાકાર દરબાર પુંજાવાળાનું જન્મસ્થળ જણાવો?— સાંણથળી
32. "ઈવા ડેવ" ઉપનામ ધરાવતા લેખકનું નામ જણાવો.— પ્રફુલ્લ દવે
33. "કાશ્મીરનો પ્રવાસ" ગ્રંથના લેખક કોણ?— કલાપી
34. કવિ મુકેશ જોશીનું જન્મસ્થળ જણાવો. — વડાલી
35. મુકેશ જોષીનું પ્રસિદ્ધ નાટક જણાવો. — અંતરયાત્રા
36. "સાપના ભારા" એકાંકી સંગ્રહના સર્જક કોણ?— ઉમાશંકર જોષી
37. સાહિત્યકાર ચિનુ મોદીનું ઉપનામ જણાવો.— ઈર્શાદ
38. "ઉપક્રમ" કયા સાહિત્યકારની કૃતિ છે?— જયંત કોઠારીની
39. સૉનેટ કાવ્યપ્રકારમાં કેટલી પંક્તિઓ હોય છે?— ચૌદ
40. ગુજરાતનું કયું લોકનૃત્ય પ્રસિદ્ધ છે?— ભવાઈ
41. ભક્તકવિ દયારામનું જન્મસ્થળ જણાવો.— ચાંદોદ (કરનાળી)
42. ઉમાશંકર જોષીના પ્રથમ વાર્તા સંગ્રહનું નામ લખો.— શ્રાવણી મેળો
43. કવિ નર્મદનું જન્મ સ્થળ જણાવો.— સુરત
44. "નિર્ઝરિણી" કાવ્યસંગ્રહ કયા કવિનો છે?— કવિ બોટાદકર
45. નવલકથાકાર ડૉ. હસુ યાજ્ઞિકનું જન્મસ્થળ જણાવો. — રાજકોટ
46. શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા અસલ કઈ ભાષામાં લખાઈ હતી?— સંસ્કૃત
47. "પંચીકરણ" કૃતિ કયા સાહિત્યકારની છે?— અખો
48. આચાર્ય હેમચંદ્રનું સાંસારિક નામ જણાવો. — ચાંગદેવ
49. "હૃદયત્રિપુટી" કૃતિના સર્જકનું નામ જણાવો. — સુરસિંહજી ગોહિલ
50. સાહિત્યકાર ડૉ.હરિવલ્લભ ભાયાણીનું જન્મ સ્થળ જણાવો. — મહુવા
51. કવિ બોટાદકરનું પૂરું નામ જણાવો?— દામોદર ખુશાલદાસ બોટાદકર
52. "પીળું ગુલાબ અને હું" ના નાટ્યકાર કોણ છે?— લાભશંકર ઠાકર
53. પદ્મનાભની કૃતિ "કાન્હડદે પ્રબંધ" કઈ ભાષામાં છે?— પ્રાકૃત
54. "ગીતાંજલિ" કયા કવિની કૃતિ છે?— રવીન્દ્રનાથ ટાગોર
55. "પરબ"ના તંત્રી કોણ છે?— યોગેશ જોશી
56. "તથાપિ"ના તંત્રી કોણ છે?— જયેશ ભોગાયતા
57. કવિલોકના તંત્રી કોણ છે?—ધીરુ પરીખ
58. નવનીત-સમર્પણના તંત્રી કોણ છે?— દીપક દોશી
59. "કુમાર ટ્રસ્ટ" સાથે કયું સામયિક સંકળાયેલું છે?— કુમાર
60. "લલિતા દુઃખદર્શક" કોની કૃતિ છે?— રણછોડભાઈ ઉદયરામ દવે

➤ કોઈપણ સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષામાં પાઠ્યપુસ્તકો અગત્યનો આધારસ્તંભ ગણાય છે. આ સમગ્ર પુસ્તક પાઠ્યપુસ્તકોને કેન્દ્રમાં રાખી તૈયાર થયું છે ત્યારે ધો-6થી 12નાં પાઠ્યપુસ્તકોમાંથી કેટલીક અગત્યની માહિતીને તમારી સામે પ્રશ્નો રૂપે મૂકી છે. કેટલાક પ્રશ્નોની લંબાઈ વધારે હોય ત્યારે તેમાં સમાવિષ્ટ માહિતી પણ નોંધપાત્ર હશે તેમ સમજશો.

1. જુમાના ગામનું નામ શું હતું? - આણંદપુર
2. 'હૃદયરંગ' કાવ્યસંગ્રહ કોનો છે? - હરિહર પ્રાણશંકર ભટ્ટ
3. ગૌરીશંકર ગોવર્ધનરામ જોષીનો જન્મ કયા થયો હતો? - વીરપુર
4. 'તને ઓળખું છું મા' ઊર્મિગીત કોનું છે? - મનોહર ત્રિવેદી
5. ગાંધીનગર કેટલા સેક્ટરમાં વિભાજિત છે? - 30
6. જગદુશ પાસે અનાજની કેટલી વખારો હતી? - ચાળીસ
7. ઝવેરચંદ કાળીદાસ મેઘાણીનો જન્મ કયા થયો હતો? - ચોટીલા
8. ઝવેરચંદ કાળીદાસ મેઘાણીનું વતન જણાવો - બગસરા
9. 'દીકરાનો મારનાર' કૃતિના રચયિતા કોણ? - ઝવેરચંદ મેઘાણી
10. મંદોદરખાનના ગામનું નામ જણાવો - દેવળિયા
11. સ્વામી સચ્ચિદાનંદના આશ્રમનું નામ જણાવો - ભકિતનિકેતન
12. 'આજની ઘડી રળિયામણી' ભકિતગીત કોનું છે? - નરસિંહ મહેતા
13. 'મહાદેવ'નું પાત્ર પન્નાલાલની કઈ વાર્તામાં આવે છે? - પરીક્ષા
14. બે ખાનાનો પરિગ્રહ - કૃતિ કોની છે? - મનુબહેન ગાંધી
15. મનુબહેન કોણ હતાં? - ગાંધીજીના પિતરાઈ જશવંતલાલના પૌત્રી
16. 'નદી વિયોગ' લલિત નિબંધ કોનો છે? - પ્રફુલ્લ રાવલ
17. 'આવતી કાલની શોધમાં' - આ સંગ્રહ કોનો છે? - પ્રફુલ્લ રાવલ
18. 'ઘોડી ને ઘોડેસવાર' કૃતિ કોની છે? - ઝવેરચંદ મેઘાણી
19. 'પથુભાનો રેલ્લો' - આ નવલકથા ખંડ કોનો છે? - રઘુવીર ચૌધરી
20. વિશળદેવ ક્યાંના રાજા હતા? - પાટણ
21. 'ઘોડીની સ્વામીભકિત' લોકકથાના સર્જક - જોરાવરસિંહ જાદવ
22. બરકતઅલી ગુલામહુસેન વીરાણી (બેફામ) નું વતન - ઘાંધળી
23. 'અજાણ્યું સ્ટેશન' વાર્તાસંગ્રહ કોનો છે? - અનિરુદ્ધ બ્રહ્મભટ્ટ
24. રાજેશ વ્યાસના પિતાનું નામ જણાવો - જટાશંકર વ્યાસ
25. શંકર વૈદ્ય કઈ ભાષાના કવિ છે? - મરાઠી ભાષાના
26. રવિશંકર મહારાજનું પૂરું નામ - રવિશંકર શિવરામ વ્યાસ
27. નવલરામ કોને વાણિયાના કવિ તરીકે ઓળખાવે છે? - શામળને
28. 'ગુર્જરવાણી વિલાપ' કાવ્ય કોનું છે? - દલપતરામ
29. નવલરામે કટાક્ષશૈલીમાં લખેલી કવિતા કઈ? - જનાવરની જાન
30. 'વિરાટનો હિંડોળો ઝાકમઝોળ' કાવ્યપંક્તિ કોની છે? - ન્હાનાલાલ
31. કવિ ન્હાનાલાલના અધૂરા રહેલા મહાકાવ્યનું નામ - કુરુક્ષેત્ર
32. કુટુંબભાવનાના કવિ તરીકે કોણ ઓળખાય છે? - બોટાદકર
33. ગની દહીવાલાનું મૂળ નામ શું છે? - અબ્દુલ ગની દહીવાલા
34. 'વૃત્તિ અને વાર્તા' કોના વાર્તાસંગ્રહ છે? - રાવજી પટેલ
35. 'ઘરતીપુત્રી' નવલકથા કોની છે? - કિશનસિંહ ચાવડા
36. 'જાવલ' વાર્તાસંગ્રહના રચયિતા કોણ છે? - ધીરુબેન પટેલ
37. 'સુદામાચરિત્ર' - સંપાદન કોનું છે? - જયંત કોઠારી
38. 'પથ્થર થરથર ધ્રુજે' આ ગીત કોણે લખ્યું છે? - નિરંજન ભગત
39. 'સૂકી ઘરતી સૂકા હોઠ' નવલકથા કોની છે? - દિલીપ રાણપુરા
40. 'બા એકલા જીવે' ગીતકવિતા કોની છે? - મૂકેશ જોષી
41. 'બાને' સોનેટના સર્જકનું નામ શું છે? - મણિલાલ દેસાઈ
42. કિશોર અંધારિયાની વિજ્ઞાનકથા - વલયની અવકાશી સફર
43. 'શ્રુણ્વંતુ' અને 'ગાય તેનાં ગીત' કાવ્યસંગ્રહો કોના છે? - દ્રુવ ભટ્ટ
44. મનુભાઈ પંચોળીની આત્મકથાનું નામ શું છે? - સદ્ભિઃસંગ
45. 'કુદરતી' (એકાંકી) ના સર્જકનું નામ શું છે? - લાભશંકર ઠાકર
46. પ્રસિદ્ધ હાસ્યકાર શાહબુદ્દીન રાઠોડ ક્યાંના વતની છે? - થાનગઢ
47. 'આવ, ભાણા આવ' ! આ કૃતિ કોની છે? - શાહબુદ્દીન રાઠોડ
48. 'મિથ્યાભિમાન' નામનું સાત અંકનું નાટક કોનું છે? - દલપતરામનું
49. 'ફટેલી નોટ' હાસ્યકથાના લેખક કોણ છે? - ડૉ. જગદીશ ત્રિવેદી
50. 'જીભ' હાસ્યનિબંધ કોનો છે? - જયોતીન્દ્ર દવે
51. 'સીમ અને ઘર' સોનેટના રચયિતા કોણ છે? - ઉમાશંકર જોષી
52. 'અમૃતા' નામે ચરિત્રનિબંધ કોણે આપ્યો? - કિશનસિંહ ચાવડા
53. 'હુકમ માલિક' નામનું એકાંકી કોનું છે? - ચિનુમોદી
54. 'સહી નથી' (ગઝલ) કોની છે? - જલન માતરી
55. 'એકલો જાને રે' આ કાવ્ય કોનું છે? - મહાદેવભાઈ દેસાઈ
56. મારો અસબાબ (વાર્તા) કોની છે? - સરોજ પાઠક
57. 'મારું બાળપણનું વન' (નિબંધ) કોનો છે? - સુરેશ જોષી
58. 'શહેરની શેરી' (નિબંધ) કોનો છે? - જયંતી દલાલ
59. 'માતાનું સ્મારક' કોની કૃતિ છે? - મોહમ્મદ માંકડ
60. 'વિનિપાત' (વાર્તા) ના લેખક કોણ છે? - ધૂમકેતુ
61. રતિલાલ બોરીસાગરનું વતન કયું છે? - સાવરકુંડલા
62. 'રાવણનું મિથ્યાભિમાન' નામનું કથાકાવ્ય કોનું છે? - ગિરધરદાસ
63. 'રાજસૂય યજ્ઞ' કોની કૃતિ છે? - ગિરધર

પરીક્ષાની દષ્ટિએ અગત્યના પ્રશ્નો

➤ આગળનાં બે પ્રકરણોમાં આપેલા પ્રશ્નો બાદ આ પ્રકરણમાં સંદર્ભગ્રંથો આધારિત કેટલાક અગત્યના અને ઉપયોગી પ્રશ્નો સમાવાયા છે.

1. મધ્યકાલીન રચનાઓના કેન્દ્રમાં મુખ્ય કયું તત્ત્વ છે?—ધર્મ
2. નરસિંહ મહેતા કયું વાદ્ય વગાડતા હતા?—કરતાલ
3. "રામવિવાહ આખ્યાન" ની રચના કોણે કરી?—ભાલણ
4. કવિ દયારામનો જન્મ કયારે થયો હતો?— તા.18-08-1777
5. ગંગાસતીએ કોને સંબોધીને ભજનો ગાયાં હતાં?— પાનબાઈ
6. "વસંતવિલાસ" કયા સ્વરૂપની રચના છે?— ફાગુ
7. આખ્યાનના વિભાગ(પ્રકરણ)ને શું કહેવાય છે?— કડવું
8. ગુજરાતી ભાષાની પહેલી ટૂંકીવાર્તા કોણે લખી? — મલયાનિલ (કંચનલાલ વાસુદેવ મહેતા)
9. કવિ કલાપીનું જન્મવર્ષ કયું છે? — ઈ.સ.1874
10. ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદની સ્થાપના કયારે થઈ ? — ઈ.સ.1905
11. નિષ્કુળાનંદ સ્વામીનો સમય જણાવો. —ઈ.સ.1766 થી 1848
12. સરસ્વતીચંદ્ર નવલકથાના લેખકનો જન્મ કયાં થયો હતો?— નડિયાદ
13. કવિ કલાપી કયા પ્રાંતના રાજવી હતા?— લાઠી (જિ.અમરેલી)
14. જાણીતાં ખંડકાવ્ય "વસંતવિજય" ની રચના કોણે કરી?— 'કાન્ત'
15. ઝવેરચંદ મેઘાણીના પત્રોના સંગ્રહનું નામ આપો.—લિ.હું આવું છું.
16. "દક્ષિણાયન" પ્રવાસગ્રંથના લેખકનું નામ આપો.— સુંદરમ્
17. "કાદમ્બરીની મા" કૃતિનાં લેખિકા કોણ છે?— ધીરુબહેન પટેલ
18. "અશ્રુધર" નવલકથાના લેખકનું નામ આપો.— રાવજી પટેલ
19. "સ્ટેચ્યુ" નિબંધસંગ્રહના લેખક કોણ છે?— અનિલ જોષી
20. "ચલ મન મુંબઈ નગરી" કાવ્યના કવિ કોણ છે?— નિરંજન ભગત
21. ભોળભાઈ પટેલ કૃત "વિદિશા" કેવા પ્રકારનો નિબંધસંગ્રહ છે?— પ્રવાસવર્ણન
22. "ગૃહપ્રવેશ" કોનો વાર્તાસંગ્રહ છે?— સુરેશ જોષી
23. "મારી બા" ના લેખક કોણ છે?— લાભશંકર ઠાકર
24. "બાપા વિશે" કોણે લખ્યું છે?— લાભશંકર ઠાકર
25. "ત્રિશૂળ" કોનો વાર્તાસંગ્રહ છે?— શિવકુમાર જોષી
26. "ઉઘાડ" કાવ્યસંગ્રહ કોનો છે?— ધીરુ પરીખ
27. "લીલુડી ધરતી" કયા પ્રકારની નવલકથા છે?— સામાજિક
28. "રસ્તો" કયા ગઝલકારનો ગઝલસંગ્રહ છે?— રતિલાલ 'અનિલ'
29. "આગમન" કયા ગઝલકારનો ગઝલસંગ્રહ છે?— મરીઝ
30. "કોડિયાં" કયા કવિનો કાવ્યસંગ્રહ છે?— કૃષ્ણલાલ શ્રીધરાણી
31. "મહાભિનિષ્ક્રમણ" કોની નવલકથા છે?— મુકુન્દ પરીખ
32. ગઝલની બે પંક્તિને શું કહે છે?— શેર
33. "હસ્તપ્રત" કયા કવિનો ગઝલસંગ્રહ છે?— મનોજ ખંડેરિયા
34. હાઈકુમાં કેટલી પંક્તિઓ હોય છે? — ત્રણ
35. ભૂધરકાકાનું પાત્ર કઈ કૃતિમાં આવે છે? — હવેલી
36. 'માણસાઈના દીવા' પુસ્તકનું મુખ્ય પાત્ર કયું છે? — રવિશંકર વ્યાસ
37. 'બાનો વાડો' કૃતિ કોની છે? — પ્રવીણ દરજી
38. 'કાનજી' અને 'જીવી' કઈ કૃતિનાં પાત્રો છે?— મળેલા જીવ
39. જાલકા, લીલાવતી કઈ કૃતિનાં પાત્રો છે?— રાઈનો પર્વત
40. રામજી ભા, રૂખી કઈ કૃતિનાં પાત્રો છે? — દરિયાલાલ
41. 'આંખ આ ધન્ય છે' કાવ્યસંગ્રહના કવિનું નામ શું છે?— નરેન્દ્ર મોદી
42. 'ભીમો' અને 'ચંદા' કઈ કૃતિનાં પાત્રો છે? — જનમટીપ
43. 'માધવમંત્રી' અને 'રૂપસુંદરી' કઈ કૃતિનાં પાત્રો છે?— કરણધેલો
44. 'વિશ્વગીતા' ગ્રંથ કોનો છે? — ન્હાનાલાલ
45. 'હરિદર્શન' કોની કૃતિ છે?— ન્હાનાલાલ
46. 'વેતાળ પચીસી' પુસ્તકના લેખક કોણ છે?— શામળ ભટ્ટ
47. 'રાજાધિરાજ' પુસ્તકના લેખક કોણ છે? — ક.મા. મુનશી
48. બ.ક.ઠાકોર રચિત 'જૂનું પિયરધર' કૃતિનો સાહિત્ય પ્રકાર જણાવો. — સોનેટ
49. વેદોને બીજા કયા નામે ઓળખવામાં આવે છે?—શ્રુતિ
50. મુક્તક કાવ્ય પ્રકારની વિશેષતા શી છે?— ચમત્કૃતિ
51. 'બાંધ ગઠરિયા' કોની કૃતિ છે?— ચં.ચી. મહેતા
52. 'મદનમોહન' એ મધ્યકાલીન કૃતિ કયા પ્રકારની છે?— પદ્યવાર્તા
53. 'ફાગુ કાવ્ય' કયા યુગનો સાહિત્ય પ્રકાર છે? — મધ્યકાલીન
54. બૌદ્ધસાહિત્ય કઈ ભાષામાં રચાયું છે?— પાલી
55. સુરેશ જોષીની 'જનાન્તિકે' કૃતિનો સાહિત્યપ્રકાર જણાવો — નિબંધ
56. મનોજ ખંડેરિયા મુખ્યત્વે કયા સાહિત્ય પ્રકાર માટે જાણીતાં છે?— ગઝલ
57. "આગામી મહાયુદ્ધ" કયા સર્જકની રચના છે?— પ્રજારામ રાવળ
58. "એક અને એક" નવલકથાના સર્જક કોણ છે?— ચંદ્રકાંત બક્ષી
59. "સરસ્વતીચંદ્ર" એ કયા યુગની કૃતિ છે?— પંડિત યુગ
60. 'દૂરબીન' ઉપનામ કયા સર્જકનું છે?— નરસિંહરાવ દિવેટિયા
61. "અધીરો ભગત" કયા સર્જકનું ઉપનામ છે?— નાથાલાલ દવે
62. "હામોનિકા" સાહિત્યપ્રકાર કોણે વિકસાવ્યો છે?— મધુરાય
63. વિશ્વમાં પ્રસિદ્ધ જાદુગર કેલાલ કયાંના વતની હતા? — બગસરા
64. હેમંત ચૌહાણ કયા ક્ષેત્ર સાથે સંકળાયેલા છે? — લોકગાયક
65. ભારતનો રાષ્ટ્રીય નારો કયો છે?— સત્યમેવ જયતે

આ માહિતી પણ ઉપયોગી છે

- ગુજરાતના હૃદયને, મર્મને પ્રેમાનંદે ઓળખ્યું છે તેવું કોઈએ ઓળખ્યું નથી. – રા.વિ.પાઠક
- પ્રેમાનંદ ‘સૌથી વધુ ગુજરાતી કવિ’ છે – ન્હાનાલાલ
- ઓગણીસમી સદીના ઉત્તરાર્ધના કવિ બે – કલાકાન્ત(બાલાશંકર) અને કાન્ત (મણિશંકર રત્નજી ભટ્ટ): એક આપણી ગુર્જરીનો મૂર્તિમંત વિપ્રલંભ શૃંગાર છે, બીજો સાક્ષાત કરુણ છે. – ઉમાશંકર જોષી
- ગુજરાતને કોઈ સુકાઈ ગયેલી સરસ્વતીનો દેશ કહે ત્યારે હું આનંદશંકરભાઈ ધ્રુવ તરફ આંગળી કરતો હતો. – રવીન્દ્રનાથ ટાગોર
- ઉપનામ, તખલ્લુસ અને કલમનામ ત્રણેયનો એક જ અર્થ થાય છે. જે કવિ પોતે પોતાની માટે રાખતા હોય છે. જ્યારે બિરુદ લોકો કે અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા આપવામાં આવ્યું હોય છે.
- ભારતીય વિદ્યાભવન દ્વારા સામાજિક કાર્ય માટે કુલપતિ મુનશી ઍવોર્ડ આપવામાં આવે છે.
- સાધના સાપ્તાહિકની શરૂઆત 1957માં થઈ હતી. જે ‘સાધના પ્રકાશન ટ્રસ્ટ’ દ્વારા બહાર પડાય છે. જેના તંત્રી મુકેશ શાહ છે.
- મુંબઈમાં આવેલા એક મુખ્યમાર્ગને અને જયપુરમાં આવેલા એક મુખ્યમાર્ગને ‘મુનશી માર્ગ’ એવું નામ અપાયું છે.
- છેલાજી રે... ... મારી હાટુ પાટણથી પટોળા ... નામની રચના અવિનાશ વ્યાસની છે.
- મૈત્રીભાવનું પવિત્ર ઝરણું મુજ હેયામાં વહા કરે નામનું પ્રાર્થનાગીત ચિત્રભાનુ નામના સર્જકે લખ્યું.
- ‘ઉત્તર ભદ્રભદ્ર’ નામનો હાસ્યલેખ નરસિંહરાવ દિવેટિયાએ લખ્યો છે.
- ‘જીગરનો યાર જુદો તો બધો સંસાર જુદો છે’ આ ગઝલ બાલાશંકર કંથારિયાની છે.
- ‘જિંદગી સંજીવની’ એ પન્નાલાલ પટેલની આત્મકથનાત્મક નવલકથા છે.
- હિન્દી સાહિત્યના પ્રખર સાહિત્યકાર મુનશી પ્રેમચંદનું મૂળનામ ધનપતરાય શ્રીવાસ્તવ હતું. તેમને નવાબરાય નામથી પણ ઓળખવામાં આવતા હતા. બંગાળના વિખ્યાત ઉપન્યાસકાર શરદચંદ્ર ચટ્ટોપાધ્યાયે મુનશી પ્રેમચંદને ઉપન્યાસ સમ્રાટનું બિરુદ આપ્યું હતું.
- ગોદાન, કર્મભૂમિ, ગબન, કાયાકલ્પ, રંગભૂમિ, સેવાસદન , પ્રેમાશ્રમ, નિર્મલા, મંગલસૂત્ર જેવા ઉપન્યાસ અને પંચપરમેશ્વર, ગુલ્શી ડંડા, દો બેલો કી કથા, ઈદગાહ, કફન, ઠાકુર કા ફૂવા, દૂધ કા દામ વગેરે જેવી વાર્તાઓ તેમજ સંગ્રામ, કર્બલા, પ્રેમ કી વેદી વગેરે જેવા નાટકો લખીને હિન્દી સાહિત્યને સમૃદ્ધ બનાવનાર પ્રેમચંદ આજે પણ લોક હૃદયમાં સ્થાન ધરાવે છે.
- બંગલાનો બાંધનાર કેવો મારા ભાઈ ; ભાડૂતી બંગલો કોણે રે બનાવ્યો ? – આ રચના દાસી જીવણની છે.
- રમણભાઈ નીલકંઠે રેલગાડી માટે ‘અગ્નિરથ’ અને ‘ટાઈ’ માટે ‘કંઠલંગોટ’ અને રેલવેસ્ટેશન માટે ‘અગ્નિરથ વિરામ સ્થળ’ અને રેલવેસિગ્નલ માટે ‘અગ્નિરથ વિરામ ગમન નિગમન સૂચકદર્શક લોહ પટ્ટીકા’ જેવા હાસ્યસભર શબ્દો ‘ભદ્રભદ્ર’ નામની કૃતિમાં વાપર્યા હતા.
- સરસ્વતીચંદ્ર નામની મહાનવલ 4 ભાગ અને 1900 થી વધારે પાનામાં લખાયેલી છે.
- ‘કાળજા કેરો કટકો મારો’ કવિ દાદની રચના છે.
- ‘ૐ તત્સત્ શ્રી નારાયણ તું’ નામની પ્રાર્થના વિનોબા ભાવેની રચના છે.
- દલપતરામને ત્રણ પત્ની હતાં. પ્રથમ લગ્ન મૂળીમા સાથે થયું પણ તેઓ કચ્છ જતાં રહ્યાં. બીજું લગ્ન કાશીબા સાથે થયું, એ પણ વધારે ન ટક્યું અને ત્રીજું લગ્ન રેવાબા સાથે થયું. રેવાબાનું ચોથું સંતાન એટલે ન્હાનાલાલ.
- પન્નાલાલ પટેલે માત્ર 22-23 દિવસના ટૂંકા સમયમાં જ “મળેલા જીવ” નામની નવલકથા લખી નાખી હતી. અને આ લોકપ્રિય નવલકથાને લેખક પોતે ‘અવતરણ’ ગણાવતા હતા.
- ‘મળેલા જીવ’ નામની નવલકથાનો કથા સમય માત્ર સોળ મહિનાનો છે. જન્માષ્ટમીએ ભરાતા શ્રાવણી મેળાથી આ નવલકથાનું વિષયવસ્તુ આરંભાય છે અને બીજા વર્ષના કારતક માસની પૂર્ણિમાના દિવસે ભરાયેલા મેળામાં અંત પામે છે.
- વર્ષ-2018માં અવસાન પામેલા ભારતના પૂર્વ વડાપ્રધાન અટલ બિહારી વાજપેયીએ “તાજમહલ” શીર્ષકથી પોતાની પ્રથમ કવિતા લખી હતી અને “મેરી ઇકયાવન કવિતાએ” તેમનો પ્રસિદ્ધ કાવ્યસંગ્રહ છે.
- નિરાલા ઉપનામથી ઓળખાતાં સૂર્યકાંત ત્રિપાઠી હિન્દીના જાણીતા સાહિત્યકાર છે.
- સહદેવ શીર્ષકથી યુનિલાલ મડિયાએ સોનેટ લખ્યું છે.
- ‘તરુણોનું મનોરાજ્ય’ નામનું કાવ્ય ઝવેરચંદ મેઘાણીનું છે.

P.S.I, A.S.I, R.T.O ઈન્સ્પેક્ટર, હેડક્લાર્ક, સિનિયર ક્લાર્ક,
Staff Nurse (COH & GMERS) જેવી ગુજરાતી વિષયના વધારે મહત્વવાળી
પરીક્ષામાં ગુજરાતી વિષયમાં સારા ગુણ મેળવવા માટેની સુંદર તૈયારી કરવા

ભાષા + વ્યાકરણ + સાહિત્ય

ના સમાવેશ સાથેની "Special Batch"માં પ્રવેશ માટે આપ સંપર્ક કરી શકો છો.

- ૧૦૦ કલાકથી વધારે સમયનું શિક્ષણકાર્ય
- ૫૦ થી વધારે ટેસ્ટ અને તેનું સોલ્યુશન
- મોડેલ પેપર દ્વારા સમગ્રલક્ષી મૂલ્યાંકન
- વ્યક્તિગત માર્ગદર્શન
- મનોવૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિથી સુંદર વાતાવરણમાં શિક્ષણકાર્ય

સંપર્ક : ૯૬૬૨૯૨૯૩૯૪

ગુજરાત ભરના સ્પર્ધાત્મક
પરીક્ષાના વિદ્યાર્થીઓ, શાળાના
ભાષાશિક્ષકો અને ભાષાપ્રેમીઓ માટેનું
સૌથી પ્રિય પુસ્તક અને ભાષામાં સારા
ગુણ મેળવવા માટેનું તેમજ ભાષામાં
કુશળતા કેળવવાનું હાથવનું હથિયાર.

- 'વ્યાકરણ વિહાર'

ઉત્તમ પુસ્તકો સફળતા
સુધી લઈ જાય છે.

ગુજરાતના
ટ્રેડ બુકરોટ
તેમજ ટ્રેડ
ઓનલાઈન
પ્લેટફોર્મ પર
ઉપલબ્ધ

ISBN 978-93-5526-606-9

Rs. 290/-

Bhardwaj, Ram, Shyam

